

Prva številka // iz sveta ptic: Ptice kot zajedalci // poljudni članek: Žolne Slovenije //
ornitološki potopis: Nepal // varstvo ptic in narave: Resnica o malih hidroelektrarnah //
portret: Veliki škurh

Svet ptic: 01,'04

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS // letnik 10, številka 01, marec 2004 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije,
letnik 10, številka 01, marec 2004//ISSN: 1580-3600
prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS — BirdLife Slovenija®), Tržaška 2 (p. p. 2990),
SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice,
tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki jo zakon
o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje
izdajatelja.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS — BirdLife Slovenija®), Tržaška 2 (p. p. 2990),
SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81,
e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavni urednik:

Damijan Denac,

e-mail: damijan.denac@dopps-drustvo.si

tehnični urednik:

Andrej Figelj

uredniški odbor:

Urša Koče, dr. Andreja Ramšak, Eva Vukelič

lektoriranje:

Henrik Ciglič

art direktor:

Jasna Andrič

oblikovanje:

Mina Žabnikar

prelom in fotoliti:

Fotolito Dolenc d.o.o.

tisk:

Schwarz d.o.o.

naklada:

1400 izvodov

izhajanje:

letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo
družba Mobitel, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS in
Grand hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil
pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje
uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski
naslov: damijan.denac@dopps-drustvo.si

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z
naravovarstvenim delom, raziskovanjem,
izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z
drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik:

dr. Peter Trontelj

podpredsednik:

dr. Primož Kmecl

upravni odbor:

D. Klenovšek, M. Perušek, dr. A. Ramšak,

J. Smole, B. Mozetič, V. Havliček, E. Vukelič, Ž. Šalamun,

L. Korošec, dr. S. Širca, D. Bordjan, Ž. I. Remec

nadzorni odbor:

S. Polak, dr. P. Legiša, A. Hudoklin, B. Surina

poslovni račun:

02018-0018257011 pri NLB

direktor:

Tomaž Jančar

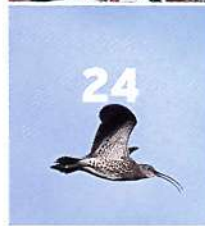
DOPPS je slovenski partner svetovne zveze
naravovarstvenih organizacij
BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Triprsti detel (*Picoides tridactylus*)
ima najraje gozdove, kjer je vsaj nekaj suhega oziroma odmrlega
drevja. Poseki mrtvih dreves razmere zanj poslabšajo.
Foto: Tomaž Mihelič

glavni sponzor DOPPS

ZIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

4

Ptice kot zajedalci //Davorin Tome

6

Žolne Slovenije //Miro Perušek

10

Nepal //Matjaž Kerček

14

Resnica o malih hidroelektrarnah
//Metod Rogelj

16

Kaj pa netopirji? //Maja Zagmajster

18

Vabilo na letošnje popise gnezdičk
//Tomaž Mihelič

19

**Januarsko štetje vodnih
ptic – IWC 2004** //Vojko Havliček

20

Ptički brez gnezda //Al Vrezec

21

Izobraževanje popisovalcev vodnih ptic
//Barbara Vidmar

22

**Izdelovanje ptičjih krmilnic, akcija
DOPPS** //Marko Barišič

22

Vabilo na letno skupščino DOPPS

23

Projekt »Mejica« na OŠ Breg Ptuj
//Dominik Bombek

24

Veliki škurh //Žiga Iztok Remec

26

**Poročilo z ornitološkega izleta na
Mariborski otok** //Matjaž Premzl

27

Nežidersko jezero //Tilen Basle

28

Podvinci //Jakob Smole

28

Korada //Jernej Figelj

30

Zakaj pisati? //Al Vrezec

34

Novice

38

Razvedrilo

Drage članice in člani!

Letošnje leto je leto okroglih jubilejev. Obhajali bomo petindvajsetletnico društva, okroglo obletnico pa je doživelo tudi društveno glasilo. Smo pri desetem letniku! To obdobje se nam je zdelo najbolj primerno, da revijo koreniteje spremenimo, tako vsebinsko kot oblikovno.

Nastali izdelek je pred vami. Spremembe, ki smo jih naredili, so plod številnih idej in predlogov vas, članov, za kar se vam vsem iskreno zahvaljujem. Poslanstvo revije se z njimi ni spremenilo. Še vedno je namenjena izobraževanju o pticah, njihovi ogroženosti in varstvu ter obveščanju o delu DOPPS-a. Prenovljena bo poslanstvo nemara opravljala še bolje, predvsem pa v večjem obsegu, saj jo bomo v prihodnje ponudili tudi širši javnosti.

Damijan Denac, urednik

>> Predelali smo sleherno rubriko, njihov namen, imena in vrstni red ter dodali nove. Gotovo je prav nova podoba tista sprememba, ki najbolj bode v oči. Nastala je premišljeno in profesionalno. Srčno upam, da boste Svet ptic, takšen, kot je, sprejeli, saj je nastal z ljubeznijo in skupno željo izboljšati, kar ni bilo dobro, in bralcem ponuditi več kot doslej.¶ V življenju se venomer spoprijemamo z odločitvami. Naj jih sprejmemo, ali ne. Bega nas strah pred neznanim, pred negotovostjo, strah nas je odprtega morja in morebitnih viharjev. V pristanišču ob privezu je spokojno, vendar nas počasi začenja motiti zaudarjujoča voda. Ali se naj odpravimo na pot, bo barka vzdržala? Z malo truda, vztrajnosti in sreče bo, in kmalu nas bo namesto črne usmrajene vode pričakala kristalno čista plaža rajskega otoka. Tisti pa, ki niso odrinili, bodo za vselej ostali v pristanišču in ga, seveda jih moramo razumeti, hvalili na vse pretege.¶ Ker je revija namenjena širjenju znanja in mi zadnje čase vsake toliko pridejo na uho dvomi o smiselnosti in vrednosti izobraževanja v naravovarstvu, bom ob tej priložnosti skušal ponazoriti, zakaj je ravno izobraževanje izjemnega pomena. Lovca lahko z zakoni prisilimo, da ne strelja, a če želja po streljanju v njem ostane, jo bo uresničil drugje, v tujini ali na skrivaj. Če do spoznanja, da je puško bolje odložiti v kot, pride sam, kjer je pomembno vlogo odigralo nekje pridobljeno znanje, potem je to čisto druga zgodba. Nobeden od njiju ne strelja, vendar drugi ve, zakaj ne, ker je dojel pomen. S svojimi izkušnjami lahko vpliva tudi na druge. Lov je bil tukaj zgolj primer, parabola za dejanja slehernega izmed nas, kajti vsak se ima še česa naučiti, pa naj imamo v mislih naravovarstvo ali karkoli drugega.¶ Znanje, ki lahko v ljudeh vzbudi pozitivne spremembe, je zato treba predati naprej in tako lahko dejansko naredimo več, saj spremenimo zavest ljudi. Vrednost nekega »pro forma« ukrepa se le ne more kosati s človekovo zavestjo. No, zdaj je revija, ki bi naj prinašala znanje, še sama doživela spremembo. Prepričan sem, da ji to dobro dene, in upam, da jo boste imeli radi še naprej.

Ptice kot zajedalci //Davorin Tome

1: Kukavica (*Cuculus canorus*) v eni gnezditveni sezoni podtakne v tuja gnezda več kot 20 svojih jajc. Pri tako velikem razmnoževalnem potencialu zadostuje že, da pretenta le vsako tretjo, četrto, ali morda celo peto ptico.
foto: Peter Buchner

2: Mladič kukavice je iz gnezda šmarnice (*Phoenicurus ochruros*) »odstranil« vsa jajca in si zagotovil popolno oskrbo, ki mu jo dajejo krušni starši.
foto: Dominik Bombek

3: Pravkar izvaljena mladiča liske (*Fulica atra*). Čeprav iz istega gnezda, je njuna biološka mati morebiti različna. Samice si medsebojno podtikajo jajca.
foto: Milan Vogrin

4: Jajca si medsebojno podtikajo tudi škorci (*Sturnus vulgaris*). V raziskavi, ki so jo naredili v Angliji, so ugotovili, da je vsako četrto gnezdo vsebovalo jajca vsaj dveh samic.
foto: Dušan Klenovšek

Zajedalstvo je v naravi kar poznan in precej razširjen odnos med dvema ali več živimi bitji. Že če se omejimo samo na nadloge, ki nas, opazovalce ptic ali nabiralce gob in kostanja, občasno zajedajo, jih lahko najdemo kar precej: od klopopov, komarjev, obadov in pijavk, ki nas napadajo na vidnih mestih, do glist, za katere izvemo bolj posredno. Za ta naravni odnos je značilno, da ima eden izmed udeležencev, zajedalec, od njega korist, drugi, gostitelj, pa večjo ali manjšo škodo. Zaradi tako močno in jasno ločene opredelitve med škodo na eni in koristjo na drugi strani zajedalstvo štejemo za eno izmed oblik plenilstva, pač s svojimi značilnostmi.

Kukavica (*Cuculus canorus*) je med našimi pticami pravi posebnec. Posebnost, ki jo imam v mislih, gotovo poznate, saj se o njej učimo že v osnovni šoli. Namesto da bi si gnezdo zgradila sama in v njem sama tudi vzredila svoje mladiče, skrb nad potomstvom raje prepusti kakšni drugi ptici. Pri nas je to pogosto kakšna izmed trstnic, pastiric, taščica, stržek in še bi lahko našteval, saj prav izbirčna pri tem ni. In če pogledamo na njeno početje z očmi raziskovalca, ki si skuša vsako opažanje podrobno razložiti, lahko podtikanje jajc v tuja gnezda označimo za šolski primer zajedalstva, saj ima pri tem kukavica korist, druga vrsta pa škodo. Seveda, mlada kukavica v gnezdu ne zajedaja krušnih staršev, tako kot komar ali obad, kar dobro pa se okorišča z njihovim delom. Še ko se razvija v jajcu, »krade« toploto njihovih teles, kasneje pa sploh, saj požre prav vso hrano, ki jo samec in samica prineseta. Ker torej zajedaja le dobrine, ki so namenjene zarodu in ne odraslim osebkom, jo imenujemo zarodni zajedalec. In škoda na drugi strani? Krušni

starši ostanejo brez svojih potomcev, torej niso izpolnili svojega poslanstva na planetu, nadaljevanja vrste. Načeloma lahko gostiteljska vrsta zaradi tega tudi izumre, čeprav resnici na ljubo takšnih primerov ne poznamo.

Kar težko si je predstavljati, kako se je odnos med ptico zajedalko in ptico gostiteljico sploh razvil. Tako ena kot druga stran sta namreč polni zvijač, s katerimi skušata pretentati nasprotnico. Da bi zakrila prevaro, je jajce, ki ga podtakne kukavica, tako po barvi in vzorcu precej podobno jajcu, ki ga leže gostiteljica. In ker je paleta vrst-gostiteljic precejšnja, vsaka pa ima po svoje obarvana jajca, ležejo kukavice po vzorcu in barvi zelo različna jajca. Čeprav ptica gostiteljica ne zna šteti, vsaj v smislu, kot pojmuje mo šteti mi, pa se dobro zaveda števila jajc v svojem gnezdu. Da ne bi česa posumila, kukavica, preden podtakne svoje jajce, enega iz gnezda običajno odstrani. Ko pa se zajedalka izvali, je vseh previdnosti krušnih staršev konec. Kljub

temu da mlada kukavica pred njihovimi očmi pomeče iz gnezda vsa preostala jajca in da jim že v nekaj dneh zraste precej prek glave, jo neutrudno hranijo do konca. Tožeče oglašanje lačnega mladiča ima očitno takšno moč, da pred njo zbledi vsaka previdnost.

Zakaj je pri kukavicah prišlo do tako tveganega načina gnezdenja? Navsezadnje velik del zajedalskih jajc ptice tudi odkrijejo in izločijo, ali pa zajedena gnezda zapustijo in raje naredijo nova. Morda se del resnice skriva v tem, da je zaradi številnih ptic spomladi prostor z gnezdi precej zaseden in da je novega težko najti. Bolj verjetno pa je, da se je vrsta kratko malo znašla in preložila zahtevno opravilo vzreje mladičev na pleča druge vrste, hkrati pa s tem zapolnila še neizkoriščeno nišo, neizkoriščen način preživetja, in tako povečala pestrost ter stabilnost v naravi, kar koristi vsem. S posebno prilagoditvijo pa je tudi zmanjšala dejansko tveganje za svoj zarod. Ker se ji ni treba truditi z valjenjem in hranjenjem, kukavica privarčuje toliko energije, da namesto štirih do osmih jajc, kolikor jih ležejo podobno velike ptice pri nas, podtakne v tuja gnezda več kot 20 svojih jajc. Pri tako velikem razmnoževalnem potencialu pa zadostuje že, da pretenta le vsako tretjo, četrto ali morda celo peto ptico.

Okoli en odstotek vseh vrst na svetu je osvojilo zajedalski način razmnoževanja. Poleg številnih vrst iz družine kukavic (Cuculidae) sta skoraj povsem zajedalski tudi skupina afriških medosledcev (Indicatoridae) in skupina ameriških kravarjev (*Molothrus* spp.), v nekaterih drugih skupinah pa se je umetnost zajedanja v tuja gnezda razvila le pri posameznih vrstah. Kakor kažejo raziskave, pa lahko, ne tako redko, v naravi zasledimo tudi zajedalstvo znotraj iste vrste, ko samica leže nekaj jajc v svoje, preostale pa v gnezda svojih vrstnic. O dejanski razširjenosti takšnega načina razmnoževanja med pticami je sicer težko go-

voriti, saj so podtaknjena jajca podobna originalnim »kot jajce jajcu«, kar gotovo pomeni precejšnjo težavo pri raziskavah tega fenomena. Pojav je še posebej pogost pri racah, goseh in tukulicah, na primer pri zelenonogi tukulici (*Gallinula chloropus*), ne tako neznan pa je tudi pri pevkah, ponirkih, kurah in golobih. Med ljudmi najbolj poznana ptica, pri kateri so odkrili tovrstno zajedanje, je škorec (*Sturnus vulgaris*). V raziskavi, ki so jo naredili v Angliji, so ugotovili, da je vsako četrto gnezdo vsebovalo jajca vsaj dveh samic. Med opazovanjem zarodnega zajedanja pri ameriški skalni lastovki (*Petrochelidon pyrrhonota*) pa so raziskovalci odkrili še eno zanimivost. Nekaj samic je svoja jajca prineslo v sosedino gnezdo kar v kljunu.

Danes si v krogu ornitologov deležen precej mrkih pogledov, če priznaš, da si spomladi stikal za gnezdi in dnevno opazoval, kaj se je v njih dogajalo. Rekreativna te vrste morda res ni najbolj priporočljiva, še posebej če bi radi živeli z mislijo, da ste pravi naravovarstvenik. Če pa vas radovednost le preveč žene, bodite pozorni na gnezda, v katerih se prek noči pojavita dve novi jajci. To je najzanesljivejše znamenje, kar jih je na voljo na terenu, da je bilo eno izmed obeh podtaknjeno. ●

1: Mladi veliki detel (*Dendrocopos major*) ima na glavi več rdečega perja kot odrasla ptica, zato ga lahko na hitro zamenjamo s srednjim detlom. foto: Miro Perušek

V času, ko zima popušča in se začno pojavljati prvi znanilci pomladi, se po gozdovih, parkih in sadovnjakih sliši trkanje detlov in žoln. Marsikdo si napačno predstavlja, da si ti gozdni tesarji delajo duplo. Takrat samci na svojih območjih izberejo suha debla, štrclje in veje, ki jim rabijo kot pevski inštrumenti. Njihova bobnajoča pesem oznanja vsem naokoli, da je prostor zaseden in da tu za druge ni prostora. Gnezdilna dupla izdolbejo v poškodovanih drevesih, kjer so glive že razgradile les. Te jim tako opravijo pol dela. Duplo tešejo razmeroma tiho in previdno, saj svojega doma ne smejo izdati številnim plenilcem. V marcu ali aprilu samice v duplo ležejo jajca, iz njih pa se konec aprila ali v začetku maja izvalijo goli mladiči. Starša jih neutrudno hranita z bubami in ličinkami različnih žuželk, ki jih najdeta za drevesno skorjo ali na tleh. Proti koncu meseca maja ali v juniju mladiči poletijo. Starši jih naučijo iskati hrano, potem pa se razkropijo, vsak svoji samotarski usodi naproti. V primeri z detli žolne gnezdiyo in speljejo mladiče teden ali dva pozneje. Tudi duplo pogosto uporabljajo več let, medtem ko detli vsako leto izdelajo novo.>>

ŽOLNE SLOVENIJE

//Miro Perušek

Žolne spadajo v red plezalcev (Piciformes), ki je v Evropi zastopan le z družino žoln (Picidae). Žolna družina ima v Evropi predstavnike iz dveh poddružin, in sicer poddružine vijeglavk (Jynginae) ter poddružine žoln Picinae. V slednjo spadajo izmed 26 znanih rodov na svetu tudi rodovi graha- sta žolna, žolna, črna žolna, muževnik, detel in triprsti detel. Predstavniki žolnje družine so razširjeni po gozdovih vseh celin razen Avstralije. Glavne skupne značilnosti večine predstavnikov so: močne plezalne noge, oprijemalni rep ter dletast kljun z dolgim lepljivim jezikom s kaveljčki. Med pticami imajo to posebnost, da dolbejo dupla v drevje ter tako izdelujejo gnezdišča zase in tudi sekundarne duplarje. Plezajo lahko večinoma le navzgor, navzdol se pomikajo le ritensko. Na tleh so dokaj nerodni in skačejo z obema nogama hkrati. Ob nevarnosti se pogosto le potuhnejo ob deblo ali debelo vejo. Njihova prehrana je zelo raznolika, od različnih razvojnih oblik nevretenčarjev do plodov, sadežev in drevesnega soka. V Sloveniji živi devet vrst iz poddružine žoln, ki jih uvrščamo v štiri rodove. V poddružini vijeglavk najdemo v Sloveniji in tudi v vsej Evropi le eno vrsto. Vijeglavka se precej razlikuje od žoln, saj je prava selivka in jeseni odleti v tople kraje, poleg tega tudi ne dolbe dupel.

Vijeglavka (*Jynx torquilla*)

Vijeglavka je vrabčeve velikosti in tudi podobnih varovalnih barv, zato jo težko opazimo. Njeno oglašanje še najlaže slišimo konec marca ali v začetku aprila, ko se vrnejo s prezimovališč. Pogosto se v duetu oglašata samec in samica ter s tem označujeta svoj teritorij, ki je pogosto v starem travniškem sadovnjaku. Tam oprezata za primernimi dupli, ki pa so v času prihoda vijeglavk v naše kraje pretežno že zasedena z gnezdečimi velikimi sinicami in drugimi pticami podobne velikosti, ki začnejo gnezdit veliko prej. Zato vijeglavka pogosto iz že zasedenega dupla odstrani jajca druge vrste in se polasti že postlanega dupla. Samica leže sedem do deset belih jajc. Ima le en zarod na leto, izjemoma dva. Mladiči se kmalu po izvalitvi postavijo v t.i. toplotno piramido, pri čemer se drug drugega dotikajo s trebuhom in tako preprečujejo pretirano izgubo telesne toplote.

Ko starša hranita mladiče, se ne oglašata več. Sikajoče oglašanje mladičev slišimo le kakšen dan pred poletom iz dupla ter še kakšen teden zatem. Poleti se vijeglavka v glavnem prehranjuje z mravljami in njihovimi bubami. Če vijeglavko držimo v roki, ta značilno zvija glavo, po čemer je tudi dobila ime. Vijeglavke prezimujejo južno od Sahare in v Indiji, iz naših krajev pa se odselijo v septembru.

Pivka (*Picus canus*)

V svetlih gozdovih, na gozdnih robovih in v sadovnjakih v zgodnjih spomladanskih dneh slišimo značilno oglašanje

pivke – dolgi piv, piv, piv. Po tem oglašanju je vrsta dobila ime. Velika je dobrih 25 cm, obarvana je sivo in zeleno. Samec ima od kljuna do sredine temena rdeče obarvano perje, samica pa je brez tega barvnega dodatka. Oba imata ozko črno progo od vrha kljuna do očesa in pod lici. V debelejši deblo izdolbe duplo, kjer gnezdi enkrat ali več let zapored. Zunaj gnezdilne sezone duplo uporablja za prenočevanje, kar ji posebej ustreza v hladnih zimskih dneh. V toplejšem delu leta se prehranjuje z mravljami na tleh ali pa išče bube podlubnikov, ličarjev in beljavarjev za lubjem. Pivka ima le en zarod na leto.

Zelena žolna (*Picus viridis*)

Na prvi pogled je zelena žolna podobna prej opisani vrsti, vendar jo v nasprotju s pivko srečamo predvsem v bolj odprti kulturni krajini z gozdčiči, vrbovjem in starimi sadovnjaki. V gričevnatem svetu pogosto najdemo obe vrsti skupaj. Zelena žolna poleg velikosti (je dobrih 5 cm večja od pivke) prepoznamo tudi po izraziti črnini, ki sega od kljuna do sredine glave na licih. Oba spola imata rdeče obarvano celotno teme, rdeč pas na licih pa ima le samec. Priljubljena hrana zelene žolne so mravlje in njihove razvojne oblike. Zaradi prehranjevanja z mravljami zelena žolna veliko časa preživi na tleh. V debelejši deblo izdolbe večja gnezdilna dupla, kjer lahko gnezdi tudi večkrat. Ista dupla uporablja pozimi za prenočevanje. Oglašja se podobno kot pivka, vendar je njen svatovski kli, kli kli nekoliko daljši. To oglašanje lahko poslušamo že od februarja, pa vse dokler drevje ne ozeleni.

Perje mladičev je bolj sivo, na glavi pa že rdeče. Preden poletijo, se v duplu glasno oglašajo, prav tako še nekaj dni potem, ko so speljani. Kasneje jih slišimo le poredkoma in so kljub velikosti težje opazni.

Črna žolna (*Dryocopus martius*)

Največja med našimi drevesnimi plezalci je kot sraka velika črna žolna, ki meri 46 cm. Prebiva skoraj po vseh gozdovih, kjer je vsaj nekaj debelih, starih dreves. Na takšnih drevesih se pogosto naselijo glive, ki razmehčajo les ter žolnam omogočijo izdelovanje dupel. Gnezdilno duplo črna žolna najraje izdolbe visoko v debela debela starih bukev. Pogosto teše podolgovata dupla v spodnjem delu smrekovih ali jelkinih debel, kjer najde svojo priljubljeno hrano – velike gozdne mravlje. Za lubjem iglavcev pobira podlubnike in njihove bube. Oglašata se samec in samica, pri trkanju pa je vztrajnejši samec. Črna žolna ima zelo velike teritorije (> 100 ha) in poseljuje gozdove v razmeroma nizkih gostotah. Na tisoč hektarjih gozda tako živi le en do trije pari. Vsaka ptica ima eno ali več dupel za prenočevanje, od teh lahko eno uporabi za gnezdenje. Včasih v starem duplu

2

3

4

5

6

2: Veliki detel (*Dendrocopos major*).
foto: Miro Perušek

3: Sirijski detel (*Dendrocopos syriacus*).
foto: Georg Juen

4: Srednji detel (*Dendrocopos medius*).
foto: Miro Perušek

5: Mali detel (*Dendrocopos minor*).
foto: Dare Fekonja

6: Belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*).
foto: Borut Rubinič

naredi še en vhod, tako da deblo dobesedno preluknja. Mladiči imajo rdeče perje po glavi in poletijo v mesecu juniju, nato se razpršijo po gozdovih.

Veliki detel (*Dendrocopos major*)

Najdemo ga skoraj v vseh gozdovih od morja pa vse do gozdne meje. Dosega visoke gostote tudi do 2 para in več na deset hektarjev, tako da je najpogostejša vrsta plezalca pri nas. Velikemu detlu gre zasluga za večino izdobljenih drevesnih dupel, saj vsako leto naredi novo. Rad se vrača na isto deblo in naredi celo vrsto gnezdičnih dupel. Podobno kot pri drugih plezalcih tudi veliki detel v duplu pozimi prenočuje, a le eden izmed partnerjev, drugi pa do gnezditve samotarsko živi v drugem duplu. Njegova prehrana je zelo raznovrstna. Pozimi si rad postreže s semeni iglavcev. Razcefrani storži smreke in drugih iglavcev kažejo na detlovo kovačnico. V bližini je špranja ali zagozda, kamor prinese storž in ga obdela. Prehranjuje se tudi z drevesnim sokom. Spomladi je najglasnejši s potrkavanjem, saj ga visoka zasedenost teritorijev prisili k stalni teritorialni aktivnosti. Iznajdljivejši detli, ki gnezdiijo v bližini človeka, nemalokrat uporabijo glasnejše, umetne »instrumente«, kot je na primer pločevinasta strehica električnega droga, kjer trkajo vanje. V prehrano mladičev detel vključuje tudi mladiče manjših ptic pevk, ki jih dobi v duplih ali v gnezdičnih. Mladiči imajo več rdečega perja na glavi kot samec, samica pa je brez njega. Mladiče lahko hitro zamenjamo s sirijskim ali srednjim detlom. Pozorni moramo biti le na povezovalni črni pas na koncu glave, ki je najzanesljivejše razpoznavno znamenje velikega detla.

Sirijski detel (*Dendrocopos syriacus*)

Podoben je velikemu detlu, le da nima sklenjenega črnega pasu za lici na zadnjem delu glave. Vrsti se razlikujeta tudi po oglašanju, pri čemer je oglašanje sirijskega detla nežnejše in veliko »mehkejše« od oglašanja velikega detla. Tako

kot pri velikem ima samec sirijskega detla rdečino na zadnjem delu temena, samica pa ima vrh glave le črno perje. Zadržuje se v bližini naselij, v sadovnjakih, parkih in gozdičih. V Sloveniji gnezdi le v severovzhodnem delu, pa še tam redko. Znano je, da se njegova številčnost v Evropi od konca 19. stoletja naprej povečuje. Okoli leta 1890 je bil sirijski detel prvič ugotovljen v Bolgariji, kamor se je razširil iz Turčije. Do današnjih dni je poselil ves vzhodni del Balkanskega polotoka ter velik del srednje in vzhodne Evrope, kjer je razširjen vse do Poljske. V naslednjih desetletjih lahko pri nas pričakujemo vse pogostejša srečanja s to vrsto.

Srednji detel (*Dendrocopos medius*)

Za srednjega detla lahko rečemo, da je drevesni specialist, saj je najštevilnejši v nižinskih hrastovih gozdovih, kjer v starejših dobovih sestojih doseže gostote tudi do več parov na deset hektarjev gozda. Hrano išče v razpokah hrastov z razmeroma šibkim kljunom, zato gnezdično duplo izdolbe le tam, kjer so glive že močno razgradile trd hrastov les, ali pa v mehkejši les starih topolov. Od velikega detla se razlikuje po nekoliko manjši velikosti, rdečem perju po celem temenu, nespojnih črnini za lici ter po bolj medli rožnati barvi perja na spodnjem zadnjem delu telesa. Na bokih ima srednji detel prekinjene temne proge. Podobno kot drugi detli tudi on začne svatovati konec zime. Značilno, glasno svatovsko oglašanje samcev srednjega detla najpogosteje slišimo med februarjem in aprilom. Aprila samica na golo dno dupla leže štiri do pet belih jajc. Mladiči poletijo konec maja ali v začetku junija. V jesenskem in zimskem času se klati naokoli. Lahko ga opazimo tudi v sadovnjakih ali celo na krmilnici. Pozimi glede prehrane ni izbirljen in poje vse od sadja, sončnic, loja do prezimujočih žuželk. Največje populacije srednjega detla v Sloveniji najdemo v nižinskih gozdovih vzdolž reke Mure in v Krakovskem gozdu, kjer živi nekaj sto parov te vrste. Drugod v nižinah ga najdemo le tu in tam v manjšem številu.

Belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*)

Največji med našimi detli je belohrbti detel dolžine 24 do 26 cm. Samec je po obarvanosti glave podoben srednjemu detlu z rdečo kapo in izrazitejšimi progami na bokih. Balkanska podvrsta *D.l. lilfordi* nima beline na hrbtu, pač pa le prečne bele proge, podobno kot mali detel. V letu spominja na pisane tropske ptice. Belohrbtega detla razmeroma težko opazimo, saj je zelo plah. Njegovo potrkanje je sprva močno in poredko, proti koncu pa je vse pogostejše. Samica trka nekoliko tiše. Za potrkanje izbirata oba spola doneča trhla suha debla in veje. Visoko v deblu ali na debelejših vejah bukev ali drugih drevesnih vrst izdolbe duplo, kjer vzredi svoj naraščaj. Življenjski prostor so listnati in mešani gozdovi z obilico podrtega in odmrlega drevja, kjer išče hrano. Naravne ujme od snegolomov, vetrolomov do žledolomov so priložnost za nastanek ugodnih gnezdilnih in še posebej prehranskih razmer. Vse leto se zadržuje v okolici svojega gnezdilnega območja naših bukovih in jelovo-bukovih gozdov. V Sloveniji je ta detel zelo redek, podobno tudi drugod v Evropi. Najpomembnejši razlog za redkost in ogroženost belohrbtega detla je v načinu gospodarjenja z gozdom, ki ne zagotavlja zadostne količine odmrlega drevja za preživetje te zahtevne in ekološko specializirane vrste.

Mali detel (*Dendrocopos minor*)

Že samo ime pove, da je najmanjši, pravzaprav ni nič večji od vrabca. Samec ima na čelu rdeče perje, samica pa le belino. Zadržuje se v nizinah, v sestojih z mehкими listavci, v logih ob potokih in rekah ter v starih travniških sadovnjakih. Vrbe, topoli in sadne vrste z mehkim lesom, ki poškodovano hitro razpada, so mesta, kjer si izdolbe svoje duplo. Z majhnim, nežnim kljunom ga lahko izdolbe le v močno razpadel les. Mali detel je precej neopazen. Navadno bomo najprej slišali njegovo oglašanje, ki precej spominja na oglašanje vijeglavke, in šele nato bomo ob pozornem opazovanju uzrli majhnega detla, kako urno smuka po vejev-

ju. Velikokrat se obeša na vejice, podobno kot sinice. Glede poteka gnezditve je podoben drugim vrstam detlov. Po spepljavi mladičev ga najlaže opazimo, saj je glasnejši, mladiči pa manj plašni. Pozimi se neredko pridruži jatam sinic in dolgorepk. Če opazujemo takšno jato, pozorno pregledajmo debla okoliških dreves. Morda uzmemo prav malega detla. Pozimi lahko njegovo navzočnost potrdimo tudi po pasovih oguljenega lubja na vrbovih vejah.

Triprsti detel (*Picoides tridactylus*)

Od drugih žoln se samec najbolj razlikuje po rumenem perju na čelu, saj imajo samci vseh drugih vrst na glavi rdeče perje. Vse žolne razen tega detla imajo štiri prste, dva obrnjena naprej in dva nazaj, le triprsti ima dva obrnjena naprej in enega nazaj. Zaupljivi triprsti detel je v alpskem in dinarskem prostoru srednje ter južne Evrope ledenodobni ostanek in mu ugajajo le visokogorski iglasti gozdovi. V gozdovih listavcev in tam, kjer ni odmrlih dreves, ga bomo zaman iskali. Gnezdilno duplo običajno izteše le v tista odmrta stoječa debla, kjer je lubje večinoma že odpadlo. Izdolbe več dupel, samica pa potem izbere najprimernejše. Mladiči poletijo konec maja ali v juniju. Obesijo se na deblo ter čakajo na starše in hrano. Takrat so najbolj ranljivi, tako da ob nevarnosti obmirujejo.

Žolne so izjemno pomembne vrste v naših gozdovih, saj izdelujejo varna zavetja za gnezdenje in prenočevanje številnim sekundarnim duplarjem. V okolici naselij v nizinah, gozdnih ostankih ali strnjenih gozdovih je pogosto premalo starih debelih dreves, kjer bi večje vrste žoln lahko izdolble kako duplo. Običajno je tam le veliki detel, ki je najbolj prilagodljiv. Naša naloga pa je, da bodo v sadovnjakih ostala stara, debela sadna drevesa, kot tudi na gozdnih obronkih in po gozdovih. Spomladansko trkanje nam bo oznanjalo, da z žolnami prihajajo tudi druge ptice in usklajena harmonija narave. ●

7: Triprsti detel (*Picoides tridactylus*).
foto: Miro Perušek

8: Pivka (*Picus canus*).
foto: Miro Perušek

9: Zelena žolna (*Picus viridis*).
foto: Miro Perušek

10: Vijeglavka (*lynx torquilla*).
foto: Miro Perušek

11: Črna žolna (*Dryocopus martius*).
foto: Miro Perušek

Nepal

//Matjaž Kerček

Površina: 147181 km²

Št. prebivalcev: 23,4 milijona

Št. opazovanih vrst ptic: 888

Najvišja točka: Mt. Everest (Sagar-matha) – 8848 m

Posebne vrste ptic:

tibetanska skalna kokoš (*Tetraogallus tibetanus*), tragopan (*Tragopan satyra*), monal (*Lophophorus impejanus*), dvorožec (*Buceros bicornis*), trogon (*Harpactes erythrocephalus*), pasat (*Megaceryle lugubris*), pegasti vir (*Bubo nipalensis*), sarus (*Grus antigone*), jezerec (*Haliastur leucorhynchus*), pritlikavi sokol (*Microhierax caerulescens*), mali marabu (*Leptoptilos javanicus*), *Actinodura nipalensis* (endemit), drozgač (*Turdoides nipalensis*) (endemit).

Zanimive živali:

gavial (*Gavialis gangeticus*), tiger (*Panthera tigris*), snežni leopard (*Panthera uncia*), leopard (*Panthera pardus*), mačji panda (*Ailurus fulgens*), šobar (*Melursus ursinus*), jelenja antilopa (*Antelope cervicapra*), gaver (*Bos gaurus*), vodni bivol (*Bubalus arnee*), himalajski tar (*Hemitragus jayakari*), indijski nosorog (*Rhinoceros unicornis*), rezus (*Macaca mulatta*).

Zanimive rastline:

Shorea robusta, »slonja trava«, rododendroni, orhideje.

Varstvo narave:

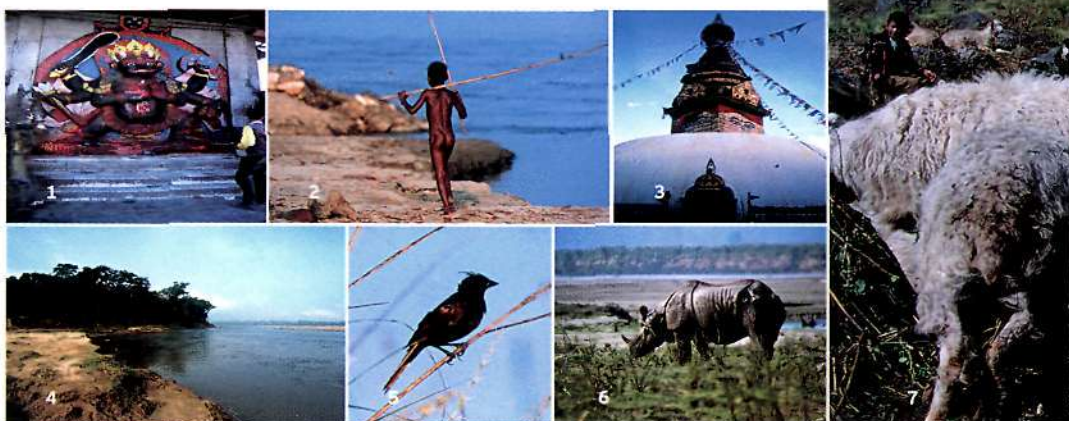
skupno 13 zavarovanih območij, od tega 8 nacionalnih parkov, ki zavzemajo 16650 km² (11,3 % teritorija).

Viri ogrožanja:

rast prebivalstva, širjenje naselij, krčenje gozdov, erozija prsti, turizem.

Rastlinski pasovi:

monsunski gozd, rododendronov gozd, borealni gozd, visokogorska travišča, visokogorska tundra.

Nepal zaseda pri mnogih zaljubljenicah v gore posebno mesto. Mogočna Himalaja, ki se ravno tu vzpne višje kot katerokoli drugo gorovje na Zemlji, je bila že od nekdaj magnet za pustolovce z vsega sveta. Poleg Mount Everesta so Slovincem po zaslugi naših številnih alpinistov dobro znana tudi imena, kot so Dhaulagiri, Annapurna, Makalu, Kanchenjunga in številna druga. Navadni smrtniki se lahko tem skorajda mističnim vrhovom približamo na trekingu, za ljubitelje narave pa ni nič manj privlačen tudi subtropski nižinski Terai.

Zemljevid:
Uporabljeno z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1–6: Bairab, mladi ribič, Swayambunath, Monsunski gozd v Chitwanu, čopasti strnad (*Melophus lathami*), indijski nosorog (*Rhinoceros unicornis*).
foto: Matjaž Kerček

7: Annapurna jug je eden najbolj mogočnih vrhov pogorja Annapurn.
foto: Matjaž Kerček

Kathmandu

Večina obiskovalcev doživi prvi stik z Nepalom v prestolnici Kathmandu. Leži v slikoviti dolini, obdani s Himalajskim sredogorjem. Hribe še v precejšnji meri prekriva gozdna preproga, nižje pa prevladujejo urbani predeli in polja. Kathmandu, Patan in Bhaktapur, ki so bili nekoč samostojne mestne države, so se sedaj že zlili v enotno urbano maso. V vsakem je ohranjeno srednjeveško središče s številnimi templji in palačami, ki so pod UNESCO-vo zaščito. Kljub prevladi hindujske religije ima pomembno vlogo tudi budizem, tako da najdemo na obrobju tudi dve mogočni budistični stupi – Bodnath in Swayambunath. Slednjega imenujejo tudi Opičji tempelj. Svoje ime dolguje tropu opic rezus (*Macaca mulatta*), živečih okoli templja na račun priboljškov, ki jih dobijo od obiskovalcev.

Če smo se ravno tukaj prvič srečali z Indijsko podcelino, bomo že v samem mestu videli nekaj novih vrst ptic. Zelo opazni zaradi svojih kričečih barv in prav takšnega oglašanja so aleksandri (*Psittacula krameri*). V zraku zganjajo pravcate vragolije mali hudourniki (*Apus affinis*). Namesto kosov srečamo majne, in sicer žalostno majno (*Acridotheres tristis*) in majno vrsto *A. fuscus*. Zelo značilna vrsta je tudi v sračje barve odeti sraček (*Copsychus saularis*). Med predstavniki vranov, ki v bližini človeka seveda ne smejo manjkati, srečamo domačo vrano (*Corvus splendens*), ki zelo spominja na našo sivo, ter vrsto velekljuno vrano (*Corvus macrorhynchos*), katere ime nakazuje krepkost njenega kljuna. Če imate srečo in se vam pred oknom sobe bohota figovo drevo, si iz neposredne bližine lahko ogledate nekatere prej naštetih vrste pa tudi dronge (*Dicrurus macrocercus*) in mrke bulbule (*Picnonotus cafer*). Značilnost mest na Indijski podcelini so tudi izjemno velike populacije črnih škarnikov (*Milvus migrans*), ki jih lahko vidimo praktično povsod, pogosto tudi v jatah po več 10 osebkov.

Treking

Kar večino turistov pritegne v Nepal, je seveda želja neposredno izkusiti Himalajo. Trekingi so najrazličnejših vrst, od enodnevnih pa vse do nekajtedenskih ekspedicij v odročne predele. Sam sem se odločil za devetdnevni treking do baznega tabora Annapurne, saj je na tej priljubljeni poti obilo prenočišč, obenem pa se v dokaj kratkem času vzpnemo od subtropskih gozdov v nižini do visokogorskih travnišč.

Izhodišče za treking je Pokhara, drugo največje mesto v Nepalju. Leži ob dokaj obsežnem ledeniškem jezeru Phewa. V čolnarni ob jezeru sem prvič opazoval izmirskega gozdomca (*Halcyon smyrnensis*), ki je sicer običajna vrsta v nižjih predelih. Je znatno večji od našega vodomca (*Alcedo atthis*), v nasprotju z njim pa ni izključno vezan na vodne površine. V mestu in okolici sem večkrat opazoval orientalske srakoperje (*Lanius schach*), ki imajo povsem črno glavo, po žicah ob cesti pa so posedali črni prosniki (*Saxicola caprata*).

Za treking je priporočljivo najeti nosača. To lahko storite v Pokhari ali že prej v Kathmanduju. Če nosimo s seboj fotografsko opremo, daljnogled in celo teleskop, je to skoraj nujno, če želimo sproščeno opazovati ptice. V nasprotju z zahodnjaki nošnja povprečno težkega nahrbtnika za domačine, vajene znatno težjih bremen, ni večji problem. Obenem tako omogočimo nekaj zaslužka tukajšnjim ljudem.

Treking smo pričeli po pol ure vožnje z avtomobilom severno od Pokhare. Pot se prične takoj strmo vzpenjati, v pomoč pri hoji so stopnice iz skal in kamenja, ki so narejene po celotni poti. V Himalaji razen po dolinah namreč ne tečejo nobene ceste, tako da domačini tovore prenašajo večinoma na svojih hrbtih, srečnejši pa to opravilo prepustijo mulam. V nižjih predelih vijuga pot po skorajda pravilnem rododendronovem gozdu. Debla številnih dreves

8

9

8: Izmirski gozdomec (*Halcyon smyrnensis*) je prilagodljiva vrsta, ki jo srečamo tako ob vodah kot tudi v mestih.
foto: Matjaž Kerček

9: Čopasti kačevcec (*Spilornis cheela*) živi v gozdovih v bližini voda. Ker ni preveč plašen, se mu lahko precej približamo.
foto: Matjaž Kerček

10: Aleksandri (*Psittacula krameri*) so barvit okras mest.
foto: Matjaž Kerček

11: Beloglavi pogorelčki (*Chaimarrornis leucocephalus*) so zelo pogosti ob hitro tekočih himalajskih potokih.
foto: Matjaž Kerček

so na gosto posuta z različnimi epifiti – mahovi, lišaji, prapotmi in orhidejami. Rastje kipi iz skorajda vsake špranje. Skozi zeleni rastlinski zid je ptice seveda težko videti, laže jih je slišati. V tem tipu gozda živijo številne vrste rodu šojarjev *Garrulax*, ki s svojimi predirnimi klici ustvarjajo pravo džungelsko vzdušje. So zelo pestrih barv, po velikosti pa podobni našim drozgom. V tem času so cvetela le maloštevilna drevesa. Na enem izmed njih je vztrajno srkal nektar samček medosesa *Aethopyga gouldiae* in postavljaj na ogled svoje kovinsko bleščeče telesce. Kmalu se mu je pridružila še precej manj ugledno obarvana samicčka. Medosesi po svojem videzu in ekologiji zelo spominjajo na kolibrije iz Novega sveta, vendar v nasprotju z njimi spadajo med pevke.

Območje masiva Annapurna ima sicer varstveni status, vendar to še zdaleč ni izključno naravi prepuščeno območje in je tako podobno našim regijskim parkom. Tako se gozd v predelih pod 3000 m n.v. izmenjuje s polji in majhnimi zaselki. V nižjih predelih so pogoste riževe terase, ki žarijo v živo zeleni barvi, više gojijo ajdo, ječmen, proso in druge kulture. Polja so seveda za naše razmere zelo ekstenzivno obdelana s pogostim drevjem in zaplatami grmovja. Na odprtih površinah je opazovanje ptic seveda precej lažje, zato zagotavlja začetniku v spoznavanju avifaune Nepala tudi več užitka. Večkrat sem opazoval sinjemodro obarvane muharje *Eumyias thalassina*, redkejša je sorodna velika niltava *Niltava grandis*, ki se postavlja s kovinsko lesketajočim temno modrim prejem. Precej bolj skromnih barv, in Slovencem zaradi podobnosti s sivim muharjem precej bolj domač, je sibirski muhar *Muscicapa sibirica*. Pogosta je tudi sraka vrste *Dendrocitta formosae*, z repom, ki je še za spoznanje daljše od »naše« vrste. V skupinah po 10 do 20 osebkov se spreletavajo pisane jate minivetov (*Pericrocotus flammeus*). Zanimivo je, da so barviti tako samci kot samice – prvi so kričече rdeči, samice pa rumene, tako da

sem sprva pomislil, da opazujem mešano jato dveh vrst. V ekstenzivni kulturni krajini seveda ne smejo manjkati repaljščice. Tukaj je svoj rod zastopala siva repaljščica *Saxicola ferrea*, ki s svojo belo nadočesno progo spominja na našo repaljščico, a je odeta v pretežno sivo črno barvno kombinacijo. Na bolj skalnatih in z redkim drevjem poraslih predelih sem opazoval tu živečo vrsto slegurja *Monticola rufiventris*, ki v nasprotju z našim večinoma poseda po drevesih. Od ujed sem večkrat opazoval kragulje (*Accipiter* sp.), ki so v letu težko določljivi, ter črnega orla *Ictinaetus malayensis*. Slednja vrsta je lahko prepoznavna po perutih, ki so najožja na bazi, nato pa se enakomerno širijo.

Nad 3000 m n.v. se začne gozd počasi redčiti, spremeni se tudi njegova vrstna sestava. Prevladujejo vrbe in breze, v podrasti so visoke zeli. Na okoli 3500 m n.v. drevesa več ne uspevajo. V gostih sestojih zeli so bili številni škrlatci vrste *Carpodacus rodopeplus* in kalini vrste *Pyrrhula erythrocephala*. Ozkemu pasu visokih zeli sledi pas visokogorskih trat. Tukaj se nam odpre precej boljši razgled na številne živahne potoke in rečice. Ob njih so zelo pogosti beloglavi pogorelčki (*Chaimarrornis leucocephalus*), nekoliko manj pa črno-beli in dolgoprsti škarjerepec (*Enicurus scouleri*), ter kot carar veliki modri drozg (*Myophonus caeruleus*). Enkrat samkrat sem opazoval enobarvno rjavega povodnega kosa vrste *Cinclus pallasi*. Na tratah so pogoste šmarnice podvrste *Phoenicurus ochruros phoenicuroides*, ki imajo oranžen trebuh. Na poti do baznega tabora sem opazoval več jat golobov vrste *Columba leuconota*, mojo pozornost so pritegnili tudi žvižgači (*Ochotona* sp.). Ti zaupljivi sorodniki zajcev po videzu še najbolj spominjajo na morske prašičke.

Bazni tabor Annapurne leži v naravnem amfiteatru, obkroženim s številnimi šest- in sedem-tisočaki ter Annapurno I., ki meri 8090 m. Na približno 4200 m n.v., kolikor

je znašala moja najvišja dosežena točka, sem opazoval še krokarje (*Corvus corax*) in planinske kavke (*Pyrrhocorax graculus*).

Chitwan

Čprav povezujemo Nepal predvsem z mogočnimi gorami, obsega na jugu tudi nizino, imenovano Terai, ki leži ponekod le dobrih 100 m n.v. in je del ogromnega Gangeškega nižavja. Potem ko so izsušili obsežne predele in večinoma odpravili malarijo, je prebivalstvo v Teraiu pričelo hitro naraščati. Sedaj je to poleg Kathmandujske doline najgostejše naseljen del Nepala, narava pa se je ohranila le še v zavarovanih predelih. Od teh je najbolj znan in tudi obiskan nacionalni park Chitwan, ki obsega skupaj s prilegajočim se rezervatom divjadi Parso 1531 km². Pomemben je zlasti zaradi svoje številne populacije indijskih nosorogov, katerih število so v letu 2000 ocenili na 544 osebkov, kar pomeni, da živi tukaj druga največja populacija na svetu. V tem letu so ocenili populacijo tigrov v parku na 80 osebkov.

Park sestavljajo trije glavni habitatni tipi, in sicer travišča, v katerih prevladuje »slonja trava«, ki zraste 4 in več metrov v višino, poplavni gozd in monsunki gozd s prevladujočo drevesno vrsto *Shorea robusta*. Park lahko obiščemo peš ali na slonjem hrbtu, safariji z džipi pa zaradi aktivnosti uporniških maoistov trenutno niso mogoči. Park lahko obiščete samo pod vodstvom vodnika. V Saurahi, naselju na robu parka, kjer je večina prenočišč nižjega cenovnega razreda, ponujajo svoje usluge številni vodniki. Sam sem najel dva in oba sta se izkazala kot zelo dobra poznavalca ptic, in to ne samo po njihovem videzu, marveč tudi po oglašanju, kar je nujno za prepoznavanje ptic v gosti džungli. Ko takole omogočimo zaslužek domačinom, tudi pripomoremo k njihovem pozitivnemu odnosu do narave in posledično njeni ohranitvi.

Odkar safariji z džipi niso mogoči, je možnost opazovanja velikih sesalcev precej zmanjšana, za opazovanje ptic v gozdu pa so lastne noge najprimernejši način transporta. V času mojega obiska je bila močna selitev malih muharjev (*Ficedula parva*). V gozdu s številnimi starimi in odmrliimi drevesi je pričakovati tudi pestro paleto žoln. Najzanimivejše med njimi so bile kar tri vrste iz rodu *Dinopium*, katerih angleško ime »flameback« nakazuje na njihove oranžno in rdeče žareče hrbte. V gozdu tudi ni manjkalo drongov s spektakularno dolgimi repi neverjetnih oblik. Čopasti kačevci *Spilornis cheela* so prav tako dokaj običajni, obenem pa zelo neplašni, kar mi je omogočilo nekaj razmeroma bližnjih posnetkov. Najbolj me je navdušilo opazovanje kljunorožcev vrste *Anthraceros albirostris*. Ko je naša skupinica turistov počivala, sem se nekoliko oddaljil in zaslišal lomastenje v krošnjah. Pomislil sem na rezuse, vendar sem ugledal dva kljunorožca. Naklonila sta mi le radovedni pogled, in ker sta očitno ocenila, da nisem nevaren, sta še naprej skakljala po vejah. Eden je ulovil ogromnega hrošča in ga s svojim masivnim kljunom z lahkoto zdrobil. Pri tem sem razločno slišal pokanje pokrovk!

Zanimivi tereni ležijo tudi zunaj parkovnih meja. Tako sem z najetim kolesom obiskal gozd, ki ga domačini zaradi številnih mrtvic imenujejo Bis Hajaar Tal, kar pomeni 20.000 jezer. Na mrtvicah sem opazoval jakane (*Metopidius indicus*), pobrežnike, ki so po videzu podobni tukalicam, indijske kačjevratnike (*Anhinga melanogaster*), ki so na nizkih vejah podobno kot kormorani sušili perje, na drevesih pa so počivale zametne štorke (*Ciconia episcopus*) in mali marabuji (*Leptoptilos javanicus*). Slednji spada med globalno ogrožene vrste. V Chitwanu je na srečo še vedno razmeroma običajna vrsta. Na robu gozda me je razveselil pritlikavi sokol (*Microhierax caerulescens*) v velikosti rjavega sra-koperja, ki je eden najmanjših sokolov na svetu.

Posebno poglavje so nepalske reke. Te še vedno z vso nebrzdano močjo oblikujejo svoje struge. Ogromne, več sto metrov dolge in ponekod tudi več 10 m visoke stene niso prav nobena redkost, prav tako tudi ne otoki in mrtvice. Zavoljo tega ne čudi, da lahko rjavogrle breguljke (*Riparia paludicola*) opazujemo povsod ob tekočih vodah, nekoliko manj številni so smaragdni čebelarji (*Merops orientalis*) in drugi čebelarji, denimo *Merops leschenaulti*. Opazoval sem štiri vrste vodomcev – poleg že omenjenega izmirskega gozdomca še njegovega znatno večjega sorodnika *Halcyon capensis*, vodomca (*Alcedo atthis*) in črnobelega pasata (*Ceryle rudis*). Na bregovih rek sem opazoval bele (*Motacilla alba*) in citronaste pastirice (*M. citreola*) ter vrsto *M. maderaspatensis*.

Na obisk so vabile tudi slikovite vasice plemena Tharu, ki se razprostirajo na robu parka. Njihove hiške so sezidane večinoma iz blata, ob njih pa rastejo mangi in bananovci. Bil je čas žetve, tako da so okoliška zlato rumena riževa polja privabljala številne ptice. Najbolj opazni so bili čopasti strnadi (*Melophus lathami*), manj izrazitih barv in oblik pa cipe vrste *Anthus rufulus* in škrijanci vrste *Ammomanes phoenicurus*.

Nepal je dežela, v kateri te narava resnično osupi. Zaradi težko prehodnega terena se je tukaj ohranila precej bolje kot v večini drugih regij Južne Azije. Obenem se lahko Nepal pohvali s precej obsežno mrežo zavarovanih območij. Vendar se zaradi nagle rasti prebivalstva in spremljajočih problemov pritiski na okolje vse bolj stopnjujejo. Upati je, da se bo ta trend, tudi s pomočjo finančnih prilivov in zgleda s strani ekološko osveščenih turistov, ki prihajajo sem večinoma občudovat naravo, zaustavil. ●

Resnica o malih hidroelektrarnah

//Metod Rogelj

1: Potok Javornik. Zajetje male hidroelektrarne Javornik 1 (avgust 2001).
foto: arhiv ZRSVN OE Kranj

2: Siva pastirica (*Motacilla cinerea*) živi ob deročih potokih, bogatih s kisikom, kjer najde dovolj žuželk, s katerimi se hrani.
foto: Dare Fekonja

3: S postavitvijo malih hidroelektrarn siromašimo ali celo uničujemo gnezditveni habitat povodnega kosa (*Cinclus cinclus*).
foto: Davorin Tome

4: Neprimeren cevovod za malo hidroelektrarno na potoku Hladnik (avgust 2001).
foto: arhiv ZRSVN OE Kranj

Male hidroelektrarne (mHE) bi na prvi pogled lahko uvrstili med objekte, ki narave v večji meri ne obremenjujejo. Do takšnih zaključkov pridemo, če jih primerjamo z akumulacijskimi elektrarnami, ki so večjih dimenzij, z večjo močjo in velikimi vodnimi zbiralniki nad jezom, njihov vpliv na naravo pa je izjemno uničujoč. Spremenjeni rečni režim ne ustvarja več habitatov, ključnih za obstoj mnogih vrst. Zaradi sprememb v gibanju podtalnice se sušijo poplavni gozdovi in s tem izginjajo celotne živalske in rastlinske združbe enega najbogatejših ekosistemov Evrope – rečnih lok. Izhajajoč iz izkušenj in podatkov, ki smo jih pridobili na Območni enoti Kranj Zavoda RS za varstvo narave, ugotavljamo, da male hidroelektrarne le niso tako naravi prijazen način pridobivanja energije, zato jim posvečamo veliko pozornost pri presoji o njihovi ustreznosti z vidika varstva narave.

Ena izmed nalog Zavoda RS za varstvo narave je predhodno mnenje o sprejemljivosti lokacije načrtovane mHE. Vodilo pri presojanju lokacije za postavitev mHE nam je Kategorizacija vodotokov glede na naravovarstveni pomen. V tej so vodotoki razvrščeni v razrede I do IV, pri čemer so naravni vodotoki v I. razredu nenaravni, »urejeni« pa v IV. Že v kategorizaciji je predvideno ohranjanje vodotokov I. in I.-II. razreda, v druge pa so dopustni posegi le s posebno pozornostjo. Kljub temu vsak obravnavani vodotok pregledamo na terenu v celotni dolžini, še posebej natančno od predvidenega zajetja do izpusta iz strojnice. Nemalokrat že v tej fazi ocenimo, da bi bila postavitev mHE prevelik poseg za naravo ali pa bi bilo treba predpisati pogoje, ki jim investitor finančno ali tehnično ne bi bil kos. Pri oblikovanju pogojev za gradnjo elektrarne smo pozorni na tri sklope: varovanje življenjske združbe, varovanje biotopa kot neživega dela narave z vidiki varovanja geoloških, geomorfoloških in hidroloških posebnosti ter ohranjanje naravnega videza vodotoka in njegove vplivne okolice.

Združbo živalskih in rastlinskih vrst v vodnem okolju vodotoka skušamo ohraniti s predpisovanjem obveznega ekološko sprejemljivega pretoka na prizadetem odseku vodotoka, nekdanj znanega kot biološki minimum. Postavitev mHE vpliva na obvodni ekosistem prek sprememb v vodnem režimu ali neposredno s spreminjanjem obvodne vegetacije. Gradnja objektov za potrebe mHE fizično uniči del obvodnega ekosistema. Spremenjeni vodni režim lahko zmanjša nastajanje erozijskih pojavov na brežinah vodotoka oziroma nastanek novih habitatov. Posegi v obvodni ekosistem spremenijo njihovo ekološko ravnovesje. Nemalokrat se na poškodovanih brežinah ne vzpostavi prvotna združba. Brežine prerastejo japonska dresen, nedotika in druge tujerodne vrste, ki spremenijo njihov videz in ekološko funkcijo, to pa vpliva na razvojne cikle živali, predvsem žuželk. Večji poseg v obvodni ekosistem je lahko vkopavanje cevovoda. Takšno vkopavanje neposredno v brežine vodotoka pomeni odstranitev oziroma okrnitev zelenega pasu vzdolž potoka. S tem se zmanjša zasenčenost struge, poviša temperatura vode in zmanjša število skrivališč za živali. Obenem se zmanjša tudi vnos organskih snovi kot virov energije za vodni ekosistem.

Vse naštetu pomeni tudi siromašenje ali celo uničenje gnezditvenega habitata povodnega kosa (*Cinclus cinclus*). Povodni kos gnezdi ob gorskih potokih in se hrani z različnimi vodnimi nevretenčarji. Na presušeni odsekih potokov ali odsekih z manj kot minimalnim pretokom ima premalo hrane že zase, kaj šele za mladiče. Gorski in hudourniški potoki so edini in najpomembnejši gnezditveni habitat povodnega kosa. Ker je obenem prav ta habitat najbolj izkoriščen za postavljanje mHE, lahko zaključimo, da je gradnja mHE dejavnik, ki pomembno ogroža povodnega kosa pri nas. Tudi siva pastirica (*Motacilla cinerea*) živi ob deročih potokih, bogatih s kisikom, kjer najde dovolj

3

žuželk, s katerimi se hrani. Postavitev mHE ogroža, podobno kot povodnega kosa, tudi njo.

Poleti 2001 smo pregledali in dokumentirali 34 mHE na 22 vodotokih na Gorenjskem, večinoma v Karavankah in delno v Julijskih ter Kamniško-Savinjskih Alpah, da bi ugotovili stanje na vodotokih z mHE. Zanimal nas je način tehnične izvedbe in zagotavljanje obveznega ekološko sprejemljivega pretoka na zajetju, ocenjevali smo tudi razmerje med količino vode nad in pod zajetji.

Ugotovili smo, da je od vseh opazovanih mHE le devet (26%) takšnih z urejenim prelivom za zagotavljanje obveznega ekološko sprejemljivega pretoka, na te pa je v osmih primerih mogoče vplivati s preprostimi mehanskimi preprekami (kamen ali deska). Pri osmih zajetjih (24%) je bila odvezta vsa voda iz struge in v njej pod pregrado ni bilo nikakršnega sledu življenja. Pri nadaljnjih sedmih zajetjih (20%) je bilo vode le za približno dvajsetino celotnega pretoka nad zajetjem, zato na daljši razdalji od zajetja v strugi ni bilo vode in tudi tu ekološko sprejemljivi pretok ni bil zagotovljen. Pet mHE je imelo zvezen pretok vode pod zajetjem izključno zaradi slabega tesnenja (puščanja) pregrade oziroma zajetja. Ob tem je zanimiva iznajdljivost in hkrati pogoltnost dveh lastnikov mHE, ki sta tudi teh nekaj litrov vode, ki je ušla mimo zajetja, s črpalke ali drugimi prijemi vračala oziroma usmerjala v cev, struga pod mHE pa je bila povsem suha!

Danes v Karavankah skoraj ni več potoka brez male hidroelektrarne. Zaradi že zasedenih energetsko najbolj donosnih lokacij in strožje zakonodaje se je v zadnjih letih število novih vlog nekoliko zmanjšalo. Neokrnjeni ostajajo teže dostopni in naravno bolj ohranjeni deli vodotokov, zato je pritisk prav nanje vse večji. Nujna je vzpostavitev nadzora nad zagotavljanjem ekološko sprejemljivega pre-

4

toka in modernizacija starejših mHE v smislu tehnične zagotovitve pretoka in boljšega izkoristka. Novim hidroelektrarnam na naravnih delih potokov in rek se lahko izognemo z izkoriščanjem padca na obstoječih pregradah in jezovih nekdanjih žag in mlinov, s čimer bi ohranili še del praktično že izginule kulturne dediščine, ki je bila ustvarjena v sožitju z naravo. ●

1

2

Kaj pa netopirji? //Maja Zagmajster

1: Mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) se med prezimovanjem povsem ovije v letalno opno.
foto: Maja Zagmajster

2: Gozdni mračnik (*Nyctalus leisleri*) je selivec, ki med zatočišči preleti tudi do 810 km. Je gozdna vrsta, podatki o njegovi razširjenosti pri nas so redki.
foto: Maja Zagmajster

3: Topla podstrešja so primerni prostori za porodniške kolonije. Samice malih podkovnjakov med mirovanjem pogosto objamejo mladiče, ki se jih držijo na trebuhu, s prhutmi, počemer jih lahko ločimo od sovrstnic, ki mladičev nimajo.
foto: Maja Zagmajster

4: Dolgokrili netopir (*Miniopterus schreibersii*) je na jame vezana vrsta, ki je med najbolj ogroženimi v Evropi. Med prezimovanjem se osebki združujejo v velike kolonije, ki lahko štejejo več sto ali tisoč osebkov.
foto: Maja Zagmajster

Marsikdo se morda še iz otroštva spominja večjega števila netopirjev, ki jih je opazoval na kakem podstrešju ali v bližnji jami, dandanes pa o njih pričajo le še opuščeni kupi gvana. Netopirji so med najbolj ogroženimi sesalci na svetu, zato so mesta, kjer se zadržujejo, toliko bolj dragocena in vredna varovanja. Nenazadnje nam tako veleva tudi skupnost držav, ki se ji bomo kmalu pridružili.

»Ne tič ne miš« je fraza, ki dokazuje, da ljudje pogosto niso vedeli, kam bi netopirje sploh »vtaknili«. Netopirji (Chiroptera) so med sesalci po številu vrst takoj za glodalci, saj je bilo na svetu opisanih že blizu 1000 vrst. Medtem ko veliki netopirji (Megachiroptera) živijo v tropih in subtropih Starega sveta, pa so številnejši mali netopirji (Microchiroptera) razširjeni skorajda povsod. Med slednje sodijo vsi, ki živijo v Evropi.

Najbolj očitna in tudi največja posebnost netopirjev med sesalci je njihova sposobnost aktivnega leta. Med podaljšanimi kostmi sprednjih okončin imajo razpeto tanko kožno opno, prepleteno z elastičnimi vlakni in krvnimi žilami, prost je le še palec s krempljem. Prhuti se med vrstami razlikujejo, npr. po razponu ali površini, kar je povezano z okretnostjo leta. Tako lahko mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) in uhati netopirji (*Plecotus* spp.) spretno manevrirajo tudi med zelo gostim vejevjem, medtem ko navadni mračnik (*Nyctalus noctula*) lovi v odprtem okolju. Nekateri so hitri letalci, med evropskimi je rekorder dolgokrili netopir (*Miniopterus schreibersii*), ki lahko doseže hitrost tudi do 70 km/uro.

Netopirji sicer imajo razvit vid, ki pa tistim iz podredu malih netopirjev ponoči ne koristi dosti. Šele v tridesetih letih prejšnjega stoletja so ugotovili, da ti uporabljajo zvok visokih frekvenc (ultrazvok), neslišnih za človeško uho. Sliko okolice in položaja plena dobijo s primerjanjem odd-

anega signala in odboja, ki ga prestrežejo z ušesi (eholokacija). Tako se orientirajo vsi predstavniki podredu malih netopirjev, medtem ko pri podredu velikih netopirjev eholokacijo uporablja le en rod (*Rousettus* sp.). Tovrstno zaznavanje okolice je zelo učinkovito, veliki podkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*) lahko zazna tudi nit, tanjšo od človeškega lasu. Tako je strah pred zapletanjem netopirjev v pričeske, ki je še vedno živ med mnogimi dolgolaskami, povsem nepotreben. Netopirji se z oglašanjem tudi sporazumevajo, tovrstni klici pa so pogosto v tako nizko frekvenčnem območju, da jih s prostim ušesom slišimo tudi ljudje.

Med netopirji najdemo zelo raznolike prehranske navade, od sadjejedstva do lovljenja manjših vretenčarjev. V Evropi žive žužkojedi netopirji, ki so se morali pomanjkanju plena v zimskem času ustrezno prilagoditi. Tako se potopijo v pravo zimsko spanje (hibernacija), takrat se telesna presnova zmanjša na minimum, srčni utrip je upočasnen na nekajkrat na minuto, prav tako je s številom vdihov. Hibernirajo v zatočiščih s primerno temperaturo (jame) ter dovolj veliko vlažnostjo, njihov vir energije pa so le maščobne zaloge, nabrane v teku leta. V tem obdobju so zelo ranljivi, saj za zburjanje in umik zaradi nenadnega vznemirjanja (glasno govorjenje v njihovi bližini, svetenje, segrevanje...) porabljajo dragocene zaloge hranil. Če se prestavijo, lahko izberejo manj ustrezno mesto za prezimovanje, kar njihove možnosti, da bi zimo preživel, še toliko bolj zmanjša.

Netopirji lahko v primerjavi z drugimi sesalci podobnih velikosti živijo zelo dolgo, tudi do trideset let, vendar takšno starost v naravi redko doživijo. Samica skoti le enega mladiča na leto, pri nas je to v zgodnjem poletnem času. V obdobju vzreje naraščaja se samice združujejo v porodniške kolonije, ki lahko štejejo tudi več sto osebkov.

V času, ko gredo matere na lov, se mladiči s stiskanjem medsebojno grejejo. Odrastejo v nekaj mesecih in se do konca poletja že povsem osamosvojijo. Ko pride jesen, je čas parjenja. Takrat nekatere vrste, kot npr. dvobarvni netopir (*Vespertilio murinus*) ali gozdni mračnik (*Nyctalus leisleri*), s posebnim svatbenim napevom med letom označujejo svoje teritorije. Samci navadnega mračnika vabijo samice z vhoda drevesnega dupla, in sicer z oglašanjem, ki bi mu lahko rekli svojevrstno petje. Če so uspešni, si lahko tako vzpostavijo prave hareme.

V Sloveniji je bilo doslej zabeleženih 29 vrst netopirjev, kar je za tako majhno ozemlje seveda izredno veliko. V zadnjem času s pomočjo molekularno-genetskih metod odkrivajo za znanost nove vrste netopirjev v Evropi, med katerimi mnoge lahko pričakujemo tudi pri nas. Pred dvema letoma je bila opisana nova vrsta uhatega netopirja (*Plecotus macrobullaris*), ki je bil najden tudi na našem ozemlju. Drobní netopir (*Pipistrellus pygmaeus*), opisan v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, je pri nas precej razširjen, od sorodne vrste malega netopirja (*Pipistrellus pipistrellus*) se loči tudi po oglašanju.

Pri nas se pojavljajo netopirji dveh družin, podkovnjaki (Rhinolophidae) in gladkonosi netopirji (Vespertilionidae). Prvi imajo okoli nosnic posebne kožne tvorbe, od katerih je ena v obliki podkve (od tod ime!), visijo prosto s stropa in so pogosto oviti v letalno opno. Gladkonosi netopirji nimajo posebnih tvorb okoli gobčka, med mirovanjem lahko visijo prosto ali pa se zarinejo v še tako majhne razpoke, prhut pa imajo vedno zloženo ob strani.

Žal so netopirji med najbolj ogroženimi sesalci na svetu, in tako je tudi pri nas. Najbolj jih ogroža preganjanje in vznemirjanje v njihovih zatočiščih. Tako poleti, v času rodniških kolonij, samice ne morejo uspešno vzgojiti potom-

cev, pozimi, med zimskim spanjem, pa lahko netopirji prehitro porabijo maščobne zaloge in poginejo. V zadnjih letih smo pričali mnogim prenovam podstrešij in zamreževanjem oken ter lin, ki netopirjem (in tudi mnogim ogroženim pticam) onemogočajo vrnitev. Obiskovanje jam v času prezimovanja ali izločanje starih votlih dreves tudi zmanjšuje število primernih zatočišč. Monokulturna pokrajina, pretirana uporaba pesticidov in svetlobno »onesnaževanje« zmanjšujejo število žuželk, kar posledično pomeni manj plena za netopirje.

Netopirji so zaradi svoje ogroženosti zavarovani z domačo in mednarodno zakonodajo. Slednje je nujno, saj se nekateri netopirji selijo, pri čemer premagujejo več sto kilometrske razdalje - Nathusijev netopir (*Pipistrellus nathusii*) in navadni mračnik pri selitvah med poletnimi in zimskimi zatočišči lahko preletita tudi 1600 km. Tako je leta 1994 v okviru Bonnske konvencije nastal Sporazum o varstvu netopirjev v Evropi (Eurobats), ki ga je podpisala večina evropskih držav, (še)le lani tudi Slovenija. Z dnem vstopa v EU postane veljavna Habitatna direktiva, ki varuje tudi netopirje in zapoveduje območno varstvo za nekaj najbolj ogroženih vrst (omrežje Natura 2000). Največ lahko za njihovo ohranitev naredimo prav sami, če spoštujemo posebnosti njihovega življenja in jih v pomembnih delih leta ne vznemirjamo. Ne odrekajmo jim zatočišča, ki so si ga morda napravili celo pod isto streho z nami.

Z raziskovanjem netopirjev, zavzemanjem za njihovo učinkovito varstvo pri nas ter odpravljanjem predsodkov o njih se že vrsto let ukvarjamo člani Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev. Organiziramo predavanja, delavnice, opazovanja netopirjev v naravi, razstave itd. Veseli smo vsakega, ki želi kakršnekoli informacije o teh nočnih živalih ali pa bi se nam rad pridružil pri naših prizadevanjih. ●

5 in 6: Rjave lise na stropu jame, pod katerim je kup gvana, pričajo, da so se tam zadrževali netopirji. Ostanke žuželk, ki jih najdemo med iztrebki na poletnih zatočiščih, pa kažejo, da je netopir tam jedel – kril namreč ne pojedo. foto: Maja Zagmajster

7: Pozni netopirji (*Eptesicus serotinus*) se kljub svoji velikosti lahko zrinesejo tudi v najmanjše špranje. foto: Maja Zagmajster

1: Ena izmed vrst, ki se ji bomo letos posebej posvetili, je divji petelin (*Tetrao urogallus*). Zaradi redkosti in skritega načina življenja ga težko popisemo z običajnimi metodami Novega ornitološkega atlasa gnezdilk Slovenije. foto: Tomaž Mihelič

2: Primer odčitka tetrade 138 / 410 iz Atlasa Slovenije (tretja izdaja) v katero spada večji del Triglavske severne stene. Tetrado (kvadrat 2 x 2 km) določimo tako, da na robu strani odčitamo koordinati njenega spodnjega levega kota (rdeče številke) in ju vpišemo v polje "lokacija".

Vabilo na letošnje popise gnezdilk //Tomaž Mihelič

Tako kot v preteklih dveh letih bodo tudi letos potekali popisi za Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije, in lepo bi bilo, če bi se jih letos udeležili v čim večjem številu. Vsak podatek, ki ga boste prispevali, bo dopolnil popise in rezultatom dodal svoj del teže.

Delali bomo po že dobro preizkušenih metodah, in sicer na treh nivojih:

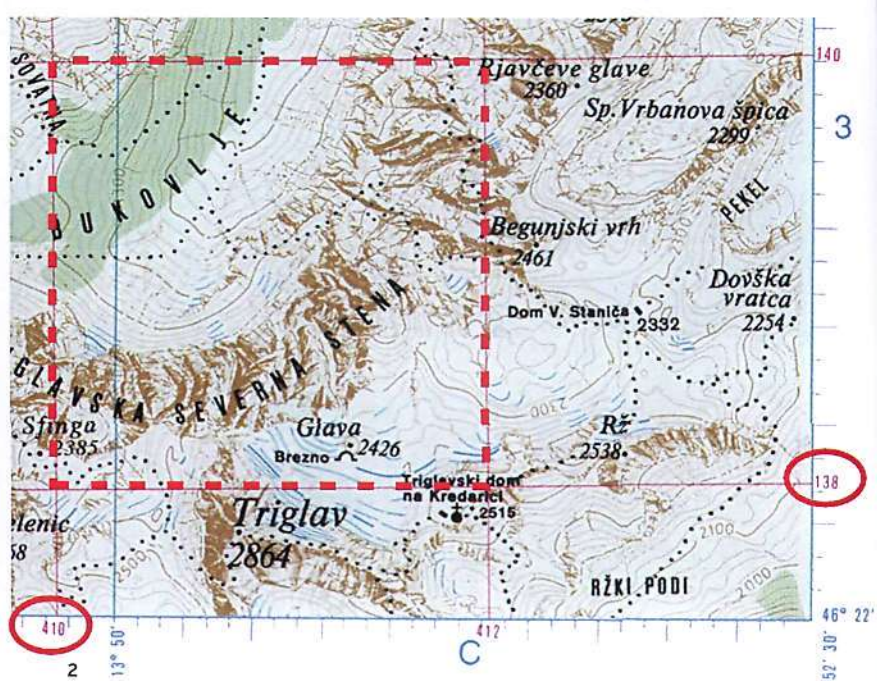
- popis številčnosti, s štetjem ptic v »tetradah«,
- popis razširjenosti znotraj 10 km kvadratov,
- popis redkih in težavnih vrst.

Kako se lahko vključite?

V primeru, da za letošnjo sezono še nimate izbranega območja popisa oz. bi se radi popisovanju na novo priključili, se obrnite na naslov, naveden na koncu strani. Vsa nadaljnja navodila boste prejeli po pošti. V kateri del popisovanja se boste vključili, je odvisno predvsem od vašega poznavanja ptic in zagnanosti.

Med popisi je najzahtevnejši popis številčnosti. Vanj se lahko vključijo popisovalci, ki prepoznavajo pevke tudi po petju. Zato pa sta preostali obliki popisovanja toliko lažji in primerni praktično za vsakega člana društva. Pri popisu razširjenosti je pomembno, da v izbranem kvadratu prebijemo čim več časa, saj le tako lahko potrdimo najredkejše vrste.

Zadnji sklop popisovanja sestoji iz popisov redkih in težavnih vrst. Poleg poznavalcev omenjenih vrst so v ta sklop vabljeni tudi novinci, saj omejitev na posamezne vrste omogoča, da le-te na terenu začnemo hitro in zanesljivo prepoznavati. Vzporedno s popisi je pomembno tudi beleženje priložnostnih opazovanj, saj se bo ptica, ki ste jo opazili na nedeljskem izletu, le tako lahko znašla v Novem ornitološkem atlasu gnezdilk Slovenije.

Za najbolj zagnane!

Tisti najbolj zagnani, ki poleg aktivnega popisovanja želite poglobiti svoje znanje, imate v projektu Novega ornitološkega atlasa obilo priložnosti. Če vas zanima ožji nabor vrst in bi se radi spoznali predvsem z njimi, vam bomo pomagali vzpostaviti stik s katerim izmed naših članov, ki določene vrste bolje pozna. Z njegovimi navodili boste lahko veliko uspešneje opravili popise. Seveda se boste od pticah največ naučili na terenu.

Znotraj projekta Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije je uspešno zaživel tudi sistem mentorstev. Nekaj zagnanih članov je s tem, da so se na terenu priključili izkušenejšemu popisovalcu, v dveh letih doseglo takšno stopnjo, da bodo letos lahko začeli s samostojnimi popisi številčnosti. Pokličite nas in poskušali bomo ustreči vašim željam.

Z željo, da se priključite popisovanju v čim večjem številu in da bi imeli popisne obrazce vedno pri roki, vam v priložni pošiljamo obrazec za popis redkih vrst oz. za beleženje priložnostnih opazovanj. Vanj lahko vpisujete vse vrste v gnezditvenem obdobju (okvirno med 1. 4. in 30. 6), lahko pa tudi zunaj tega obdobja, če vrsta s svojim vedenjem daje slutiti, da gnezdi.

Navodila za izpolnjevanje obrazca so na hrbtni strani obrazca. Pomembna dopolnitev je opis lokacije, saj jo lahko odčitate tudi iz Atlasa Slovenije, kar še posebej priporočamo (glej sliko!).

Prepričan sem, da boste v popisovanju uživali, obenem pa se zavedajte, da bomo Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije pripravili tudi z vašo pomočjo. Razjasnil nam bo sliko o razširjenosti in številčnosti naših gnezdilk, našim naravovarstvenim prizadevanjem pa zagotovil trdne strokovne temelje. ●

INFORMACIJE:

Tomaž Mihelič, DOPPS;
tel: 01/426-58-75; gsm: 031/438-545;
e-mail: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si

Januarsko štetje vodnih ptic – IWC 2004 //Vojko Havliček

Tradicionalno januarsko štetje vodnih ptic je za nami. Premalo je bilo časa, da bi lahko že zdaj podali poglobljeno analizo, ki pa vsekakor ne bo izostala in bo objavljena v eni izmed prihodnjih številok *Acrocephalus*. Nekaj podatkov s štetja pa je znanih že v tem trenutku. Najštevilnejši so bili prezebli in večinoma tudi premočeni popisovalci. Žal nam vreme letos ni bilo najbolj naklonjeno. Ponekod je naletaval sneg ali pihal močan veter, skoraj povsod pa je deževalo. Razmere so bile torej dokaj neprijetne tako za popisovalce kot ptice. Večina voda, predvsem v zahodni in osrednji Sloveniji, je močno narasla. Omenjene razmere so prav gotovo vplivale na manjše število prešteti ptic, kar je razvidno že po bežnem pregledu popisnih listov. Popis pa je spremljala še ena neprijetnost: gripa. Ta je priklenila k postelji kar nekaj ključnih popisovalcev. Za marsikoga smo zamenjavo lahko poiskali, za vse pa žal ne. Kljub vsemu je letošnje število popisanih odsekov več kot zadovoljivo. Vsak udeleženec štetja je prispeval nekaj novih podatkov in s tem tudi k prizadevanjem za ohranjanje ptic in njihovih habitatov. Akcija je bila uspešna in vsem popisovalcem se iskreno zahvaljujem za vloženi trud in opravljeno delo.

Letos smo prvič poskusili s posebno pripravo popisovalcev za štetje, z namenom, da si popisovalci osvežijo svoje znanje. Prispevek o izobraževanju je posebej objavljen v tej številki revije. Na seminarju je sodelovalo tudi nekaj članov DOPPS, ki so manj izkušeni, a smo jih vendarle aktivno vključili v popis. Pridružili so se izkušenim ornitologom in si nabirali znanje. Prepričan sem, da je to ena od poti, da pridemo do še večjega števila samostojnih popisovalcev.

Nad vse pomembno vlogo v celotni akciji pa opravljajo lokalni koordiniratorji. So namreč ključni člen kakovostno opravljenega popisa, saj poznajo teren in razpoložljive

popisovalce na njihovem števnem območju. Pomembno je, da najbolj izkušeni popisovalci obdelajo najzahtevnejše odseke, na katere jih razporedijo lokalni koordiniratorji.

Zato zaradi obilice zahtevnih odsekov nekaj popisovalcev na štetju opravlja prav garaško delo. V naslednjih letih nameravamo z načrtnim izobraževanjem število popisovalcev še povečati, s čimer bodo naši rezultati še boljši, več ljudi pa bo imelo možnost, da se štetja aktivno udeležijo. Nenazadnje je IWC akcija, v kateri je sodelovanje lahko popisovalcem v ponos, njeno redno opravljanje pa je že iz naravovarstvenega poslanstva DOPPS naša dolžnost. ●

1: Zimsko štetje vodnih ptic mobilizira praktično vse slovenske ornitologe. Na stari strugi Drave so ptice šteli: Tatjana Koren, Matjaž Premzl, Aleš Tomažič in David Vujinovič. foto: Tatjana Koren

2: Ko opazujemo ptice, imejmo vedno s seboj terensko beležko. Obrazce izpolnimo doma. foto: Tatjana Koren

3: Najbolj vztrajni popisovalci so premagali tudi dež. foto: Meta Havliček

Ptički brez gnezda // Al Vrezec

1: Mladiča kozače (*Strix uralensis*) ob pregledovanju gnezditnega dupla v stari bukvi v letu 2002, ko je bilo gnezdenje uspešno.
foto: Davorin Tome

2: Postavitev gnezditnice, nadomestnega gnezdišča za kozačo, ob hitrem ukrepanju ornitologov s sodelovanjem revirnih gozdarjev.
foto: Al Vrezec

3: Jeseni 2003 so gnezditno bukev posekali in kozače so ostale brez gnezda.
foto: Damijan Denac

Nekatere vrste ptic so na pomanjkanje gnezdišč še posebej občutljive. Razlog za to je predvsem siceršnja redkost leteh v naravi, poleg tega pa je za taka gnezdišča venomer veliko kandidatov, ki zanje tekmujejo. Osvojeno gnezdišče in uspešna vzreja mladičev je zato velik dosežek starševskega para, kar pravzaprav uspe le najboljšim. Od razpoložljivosti gnezdišč so gotovo najbolj odvisne duplarice, predvsem sekundarne, torej tiste, ki si dupla ne iztešejo same, pač pa gnezdiijo v že obstoječih drevesnih in drugih votlinah. Primernost dupla se meri v varnosti, torej nedosegljivosti ali skritosti pred plenilci in v mikroklimatskih razmerah, torej duplo ne sme biti prevlažno ipd. Tudi okoliški življenjski prostor ima pri izbiri gnezditnega dupla pomembno vlogo. Še tako idealna drevesna votlina v sicer s hrano revnem okolju ne zadošča za uspešno vzrejo mladičev. Naravna danost je, da so v naravi večja dupla redkejša od manjših. Razlog za to tiči že v samem nastanku. Manjša dupla skoraj vsako leto znova iztešejo detli in žolne, medtem ko večja dupla nastajajo z večletnim trohnenjem lesa, pri čemer mora zaradi obstojnosti ostati gostiteljsko drevo še vedno živo in vitalno. Večje duplarice so zato glede pomanjkanja dupel še toliko bolj ranljive. Največja duplarica pri nas je kozača (*Strix uralensis*). Pri njej so celo ugotovili, da par, navadno doživljenjsko zvest teritoriju, ki ga zaseda, dolga leta ali celo nikoli ne gnezdi, če ne najde primerne gnezdišča na svojem območju. Izjemoma se kozače zadovoljijo tudi z drugimi gnezdišči, kakršna so odlomljena debla dreves in opuščena večja vejnata gnezda ujed, a so dupla in poldupla kljub vsemu njihov najpomembnejši gnezditveni prostor. Varstvena problematika ohranjanja kozače pri nas zatorej temelji predvsem na razpoložljivosti velikih dupel v gozdu. Problematiko bom predstavil na primeru, ki se je zgodil nedavno v enem od obsežnih slovenskih gozdov. Lokacije namenoma ne bom omenjal, saj je problematika tako splošna, da kraj dogajanja niti ni pomemben.

Leto 2002 je bilo bogato z malimi sesalci že v spomladanskem obdobju. Veliko malih sesalcev pa pomeni dobre možnosti za gnezdenje sov, njihovih glavnih plenilcev. In res je bilo v tem letu najdenih kar nekaj sicer redko

odkritih kozačinih gnezd na več lokacijah po Sloveniji. Na eni izmed njih je kozača gnezdila v velikem duplu na orjaški bukvi. Duplo je bilo na višini 15 metrov na precej strmem pobočju, sicer ne prav značilnem za kozačo. Zanimivo, gostiteljska bukev je stala le nekaj metrov od gozdne ceste, kar kaže, da redki avtomobili, traktorji, sprehajalci in kolesarji kozače očitno niso kdove kako motili pri njenih gnezditvenih opravilih. Čeprav blizu ceste, sem gnezdo opazil šele, ko se je nekega sončnega dopoldneva mladič nastavljal spomladanskim sončnim žarkom na robu dupla. Nekaj dni zatem sem kozačino gnezdišče vnovič obiskal s kolegi ornitologi. Tokrat smo zarod tudi pregledali. V gnezdu sta bila dva mladiča, eden večji, drugi manjši, in eno ohlajeno, že povsem umazano jajce, klopotec. Delo smo opravili hitro, da je bilo kar najmanj stresno za mladiče in starše. Tistega leta je vsaj eden od mladičev tudi uspešno poletel, kar sem ugotovil z nadaljnjimi opazovanji. Duplo je bilo očitno za kozače precej ugodno gnezdišče!

Naslednje leto, 2003, je bilo v primerjavi z letom 2002 neprimerno revnejše z malimi sesalci. Kot pričakovano, so temu sledile tudi sove, zato ni bilo presenetljivo, da tega leta kozače v našem duplu niso gnezdile, čeprav se je par zadrževal v okolici. Podobno je bilo tudi drugod po Sloveniji, saj so tega leta ostala poznana gnezdišča kozač prazna. Minilo je poletje in prišla je jesen, ko so dela v gozdovih intenzivnejša. Sam delam nočne terenske obhode tudi jeseni, ko prično sove že označevti svoje teritorije. Pot me je zanesla tudi mimo kozačine bukve. Z grozo sem ugotovil, da je mogočna bukev padla pod drvarjevo žago! Kaj sedaj? Če je bilo to edino primerno gnezdišče teritorialnega para na območju, to pomeni, da bodo gnezditve v naslednjih letih izostajale druga za drugo, kar je nedvomno škoda za sicer počasi razvijajočo se populacijo kozač. Treba je bilo nemudoma ukrepati, pri čemer je bilo ključno sodelovanje z revirnimi gozdarji.

Preden nadaljujem zgodbo, pa naj opozorim na nekaj napak, ki so pripeljale do tega neljubega dogodka. Razlog tiči predvsem v slabi komunikaciji ornitologov raziskovalcev, torej mano, in lokalnimi revirnimi gozdarji, ki pripravljajo načrte posekov, upravljanja z gozdom in tudi varstvenih ukrepov gozda. Ptice so pri pripravi načrtov upravljanja z gozdom čedalje bolj upošteevane in med ukrepi je tudi puščanje dreves z dupli. Seveda pa za beleženje, preučevanje in iskanje ptic gozdarji večinoma nimajo ustreznega znanja in izkušenj in tudi ne odrejenega časa za to delo. Toliko bolj je zato pomembno sodelovanje z orni-

tologi, ki lahko priskrbimo ustrezne podlage za varstvene ukrepe. Prvo napako lahko zato pripišem kar sebi, ker nisem dovolj zgodaj obvestil revirnih gozdarjev o najdbi kozačinega gnezda, ki bi lahko gostiteljsko bukev brez težav izvzeli iz poseka oziroma bi jo lahko celo trajno zavarovali. Drugo napako pa lahko pripišemo gozdarju, ki je odkazoval drevje in je veliko, a resnično dokaj neopazno duplo preprosto spregledal. Dokaz, da mora biti sodelovanje med strokama v prihodnje nadvse tesno, če si želimo učinkovitega varstva naših sicer dokaj dobro ohranjenih gozdov.

Po toči zvoniti je seveda prepozno, vendar je bilo treba nastalo situacijo nekako rešiti po najboljših močeh. Sodelovanje z revirnimi gozdarji se je tu izkazalo za še posebej uspešno in učinkovito. Skupaj smo obiskali teren in ugotovili, da bi bilo kozačino gnezdišče mogoče nekako nadomestiti z uporabo ostankov posekane bukve, torej z delom izvotlenega debla, ki bi ga namestili na eno izmed bližnjih dreves. Tu je bilo delo ornitologov bolj ali manj končano in zadevo so gozdarji prevzeli v svoje roke. Nemudoma so poiskali lastnika parcele in požagane bukve. Prijazni lastnik je imel dovolj razumevanja do nastalega problema in dovolil je, da se del izvotlenega debla uporabi za izdelavo nadomestnega dupla in se ga namesti nekje v njegovem gozdu. Ves projekt pa je očitno spremljala smola. Našel se je namreč nepridiprav, ki je nekaj dni zatem pripravljeni del votlega debla odnesel. In tako se je gonja za nadomestitev kozačinega gnezda nadaljevala. Rešili smo jo z gnezdilnico, ki sicer ni idealna, vendar v danem trenutku najbolj smiselna rešitev. Čas bo pokazal, ali je bila tudi uspešna.

Kot epilog zgodbi naj v razmislek navedem možnosti varstva velikih duplaric v slovenskih gozdovih. Preventiva je vedno boljša kot kurativa, zato vidim prihodnost varstva slovenskih gozdov predvsem v tesnem sodelovanju gozdarjev in ornitologov, saj je najučinkovitejši ukrep pri varovanju velikih in tudi drugih duplaric predvsem trajno zavarovanje dreves z dupli. Pri tem je potrebno evidentiranje aktivnih in tudi drugih potencialnih gnezdilnih dupel ter njihovo trajno zavarovanje oziroma izločitev iz sečnje. To bi lahko dosegli z dogovorom in odkupom teh dreves od lastnikov parcel, zato so odnosi z njimi seveda izredno pomembni. Ukrep bi se lahko izkazal kot učinkovit tako na območjih SPA kot tudi drugih območjih, saj spričo sonaravne prebiralne sečnje gozdarji v Sloveniji večini gozdnih ptic sicer zagotavljajo dokaj ugodne življenjske razmere. Temu se doda še prepoved del v bližini gnezda v gnezditvenem obdobju, za kozačo je to med marcem in julijem, in varstvo je popolno. Seveda pa se napake pojavljajo tudi, če je sistem še tako učinkovito postavljen. Še vedno se bo verjetno dogajalo, da po padlo kako drevo z gnezdilnim duplom, saj je vsa dupla v obsežnih gozdnih kompleksih praktično nemogoče odkriti. Ob takem dogodku je treba ukrepati kar se da hitro z namestitvijo nadomestnega dupla ali gnezdilnice. Gnezdilnice so sicer lahko dobro nadomestilo, kljub vsemu pa so naravna dupla še vedno najuspešnejša pri gnezdenju ptic in ohranjanje le-teh mora biti ključni element varstva duplaric. ●

Izobraževanje popisovalcev vodnih ptic //Barbara Vidmar

V okviru ene izmed najbolj množičnih društvenih akcij, tradicionalnega januarskega štetja vodnih ptic, ki ga koordinira Wetlands International, v Sloveniji pa DOPPS, smo 10. januarja 2004 organizirali izobraževanje popisovalcev vodnih ptic.

Glede na to, da se vsakoletnega štetja vodnih ptic udeležuje veliko število dolenjskih popisovalcev, je bilo izobraževanje organizirano v Novem mestu. Ob deveti uri zjutraj smo se tako zbrali v predavalnici stavbe Kulturnega centra Janeza Trdine. Po krajših pripravah in uvodniku nam je Luka Božič pojasnil namen zimskega popisovanja vodnih ptic ter v sliki in besedi nazorno predstavil nekaj naših najbolj pogostih vodnih ptic, kot so mali in čopasti ponirek, liska, mlakarica, labod grbec, rumenonogi in rečni galeb, siva čaplja, velika bela čaplja, kormoran, zvonec in druge ptice, ki naj bi jih videli med popisovanjem. Po predavanju sta koordinatorja zimskega štetja vodnih ptic Luka Božič in Vojko Havliček v sodelovanju z dolenjskima koordinatorjema Andrejem Hudoklinom in Jožetom Pečnikom razporedila popisovalce po posameznih odsekih vodotokov.

Izobraževanje smo nadaljevali na Krki pri Otočcu. Tam smo lahko opazovali male ponirke, labode grbce, mlakarice, liske, kormorane, nekateri pa so imeli priložnost opazovati tudi vodomca, eno izmed najbolj slikovitih ptic pri nas. Koordinatorji ter izkušenejši ornitologi so nam s tem tudi v živo predstavili metodo terenskega popisovanja ptic.

Druženje smo zaključili s krajšim izletom manjše skupine popisovalcev v bližnjo okolico Otočca. Gozdarski nadzornik Matjaž Fizeš nam je bil namreč pripravljen pokazati bobrovo bivališče, ki bi bilo za nepozornega sprehajalca, kot smo lahko videli, le kup nametanih vej. Sprehodili smo se ob potoku, kjer je ležalo več podrtih dreves. Na enem izmed odsekov smo opazili sveže sledove oglodanega drevja, kar je dalo slutiti, da se je bober na tem mestu zadrževal nedolgo predtem. Seveda so bili naši pogledi usmerjeni tudi nekoliko višje, med drevje in na nebo, kjer so nas s svojim letom razveselili kragulj, postovka, dva zvonca, vodomec in veliki srakoper. ●

1 in 2: Predavanju o prepoznavanju vodnih ptic je sledil še praktični terenski del.
foto: Vojko Havliček

3: Bober (*Castor fiber*) je zaradi lova pri nas izumrl v sredini 17. stoletja, v zadnjem času pa ga je spet opaziti ob Krki.
foto: Vojko Havliček

1: Dekleta so se, pridna kot vselej, tudi tokrat izkazala. foto: Vojko Havliček

2: Avtor prispevka, Marko (levo), ob »svoji« krmilnici. foto: Katarina Denac

Izdelovanje ptičjih krmilnic, akcija DOPPS

//Marko Barišič, dijak 3.b, Srednja agroživilska šola

Kakor že prejšnje leto smo se tudi letos zbrali z namenom, da naredimo ptičje krmilnice za vrtnice v ljubljanski regiji. V eni prejšnjih številčk Sveta ptic smo lahko prebrali, da je bila lanskoletna akcija nadvse uspešna.

Prostore nam je prijazno odstopila Srednja šola tehniških strok Šiška na Litostrojski 53 v Ljubljani, za kar se jim iskreno zahvaljujemo. V delovnih prostorih so nas že ob prihodu čakali orodje, barve in material, s katerimi smo se potem ubadali dva dni. Udeležba je bila velika, zato smo se lahko razporedili tako, da je vsak delal nekaj drugega. Prva skupina, ki so jo večinoma sestavljala dekleta, je skrbela za barvanje. Delo so opravila izvrstno - pa naj še kdo reče, da se dekleta ne marajo umazati. Najprej so barvale kole, na katere smo na koncu pritrdili krmilnice. Te so bile prebarvane nazadnje, saj jih je bilo treba najprej sestaviti. Mojstra Ivan Kogovšek in Vojko Havliček sta les predhodno obdelala, tako da smo morali odgovarjajoče dele le sestaviti skupaj. Seveda vse pod njunim budnim varstvom.

Ena skupina je sestavljala tla krmilnice, na katera so namestili še opornike za streho. Streho smo nameščali na drugi »postaji«. Vse skupaj je potekalo kot po tekočem traku in na koncu smo bili vsi pravi mojstri svojega dela. Družbo nam je delal »otroški odred«, bodoči ornitologi, ki so pridno skakali od postaje do postaje in pomagali po svojih najboljših močeh - prinašali so nam kladiva, žeblice in vijake, tako da se za udeležbo pri nadaljnjih akcijah ni treba bati.

Po dveh dneh dela smo ponosno zrlj v svoje izdelke. Krmilnice so kasneje prostovoljci razdelili po vrtcih v Ljubljani in okolici, ob tem pa so za otroke pripravili izobraževalno delavnico o pticah. Upam, da so otroci ob gledanju ptic, ki so se krmile, uživali, tako kot smo mi uživali ob izdelavi ptičjih krmilnic. ●

Vabilo na letno skupščino DOPPS

SOBOTA, 27. marec 2004 ob 14. uri

Grand hotel Union, Miklošičeva cesta 1, Ljubljana

Spoštovane članice, člani in simpatizerji društva, vljudno vas vabimo, da se udeležite letne skupščine Društva, ki bo v soboto, 27. marca 2004, v Grand hotelu Union na Miklošičevi cesti 1 v Ljubljani. Začetek skupščine bo ob 14. uri.

Na svidenje na skupščini.

dr. Peter Trontelj, Predsednik DOPPS

Dnevni red:

Začetek ob 14. uri

- Poročilo o delu društva
- Letno finančno poročilo
- Poročilo nadzornega odbora
- Načrt dela za leto 2004
- Volitve temeljnih organov
- Sprememba sedeža (aneks k statutu)

• Odmor

- Podelitev priznanja Aviana
- Predstavitve iz dela naših članov
- Ornitološko predavanje

Zaključek predvidoma ob 18. uri

Projekt »Mejica« na OŠ Breg Ptuj //Dominik Bombek

V mesecu novembru 2003 smo na osnovni šoli Breg na Ptuj izpeljali akcijo zasaditve drevesnih in grmovnih vrst. Zasadili smo jih po posebni zasaditveni shemi v pasu dolžine 20 metrov. Nizka in visoka drevesa smo z obeh strani obdali z grmovnimi vrstami. Drevesa, ki smo jih zasadili, so: maklen, češnja, navadni gaber, jerebika, navadni mokovec, beli javor, navadni glog in pravi kostanj. Od grmovnic smo zasadili rumeni dren, rdeči dren, črni bezeg, navadno kalino, brogovito, navadno lesko, šipek in črni trn.

Tako posajena drevesa in grmovnice tvorijo zeleni pas, ki ga imenujemo mejica. Mejice so bile nekoč sestavi del kulturne krajine Dravskega in Ptujkega polja. Sadil jih je človek, zavedajoč se njihovega pomena. V ekstenzivnem kmetijstvu so imele mejice zelo pomembno vlogo: delovale so kot protiveterna zaščita, zaradi tega je veter s polj odnašal manj plodne zemlje, drevesa in grmovje v mejici so zaradi transpiracije (izhlapevanje vode iz listov) imeli vlogo pri uravnavanju vlage v zemlji in mejice so dajale senco ter ščitile kulturne rastline pred celodnevno sončno pripeko, kar je bilo še posebej ugodno v sušnih obdobjih. Ljudje so z mejicami tudi sonaravno gospodarili, saj so jih morali vsakih nekaj let razredčiti, tako da so dobili tudi potrebni les za kurjavo. Poleg osebnih koristi so ljudje s takšnimi mejicami, ki so po številu rastlinskih in živalskih vrst izjemno pester, prispevali k večji biodiverziteti pokrajine.

»Živa« mejica nam je lahko v izjemno didaktično pomoč, saj je ob njej moč z otroci dosegati tako številne izobraževalne kot vzgojne cilje. Zato smo se tudi odločili, da jo zasadimo. Pri predmetu naravoslovje je na primer velik podarek na spoznavanju dreves in grmovnic. Učenci se bodo lahko učili in raziskovali kar na šolskem dvorišču na zasajenih drevesih in grmih. Naravo bodo spoznavali neposredno na terenu in ne v učilnicah. Delo učencev bo bolj

ustvarjalno, pestrejšo, plodnejšo in še bolj zanimivo. To bo vplivalo na kakovost njihovega znanja in pripomoglo, da bodo razvili in okrepili pozitivni odnos do narave. Slednje je eden temeljnih ciljev poučevanja biologije.

Učenci in njihovi starši so bili v projektu Mejica tudi že neposredno vključeni, saj so pomagali pri sajenju. Za to se jim prav lepo zahvaljujem. Prav tako tudi drugim učiteljem, ki so pri sajenju velikodušno pomagali. Projekta ne bi mogli izpeljati brez prijazne pomoči gospoda Kekca iz drevesnice Markovci, ki nam je odstopil sadike, gospe Strelec iz trgovine Vepos v Markovcih, ki nam je odstopila opornike, in gospoda Merca iz podjetja Čisto mesto, ki je prispeval kompost. Osebnostno, v imenu šole in prihodnje generacije otrok, ki bodo »rasle« z mejico, se jim najtopleje zahvaljujem. ●

1: Učenci so z največjim veseljem prišli za delo. Zgled, predvsem pa možnost, da človek opravi nekaj koristnega za naravo in zase, sta najučinkovitejša vzgojna vzvoda. foto: Vito Horvat

2: Ko bo mejica zrastle, bodo v njej lahko gnezdele tudi ptice. Črnoglavka in kosbosta najverjetneja njena prva gosta, obilje plodov pa bo mnoge druge privabilo že veliko prej. foto: Vito Horvat

3: Črna trna (*Prunus spinosa*) ne cenijo le ptice. Iz plodov lahko skuhamo izvrstno marmelado. foto: Damijan Denac

1

Veliki škurh // Žiga Iztok Remec

Z velikim škurhom sva se prvič srečala v živo na, zanimivo, mojem prvem DOPPS-ovem izletu. To je bil izlet v Krakovski gozd. Ko smo po njegovem »uradnem« delu na Šentjernejskem polju nadaljevali svoje poslanstvo opazovanja ptic, smo nenadoma zaslišali čuden nezemeljski zvok. Z dvignjenim daljnogledom sem se v mislih spraševal, kateri ptič je vendar to, ko je nekdo vzkliknil: »Veliki škurh leti nad nami!« Takrat sem si dobro zapomnil njegove značilnosti: dolg navzdol zavihan kljun, velik ptič rjave barve, izrazita bela trtica in seveda lahko prepoznavno oglašanje.

V spomladanskem času, tja od marca do maja, je Ljubljansko barje polno prebujajočega se življenja. Skozi jutranje meglice, ko se šibko pomladno sonce prebija izza obzorja, se slišijo najrazličnejši glasovi, med katerimi prevladuje oglašanje ptic. Tam se poraja tudi naraščajoče melanholično flavtno oglašanje velikega škurha. Veliki škurh v Sloveniji redno gnezdi le na Ljubljanskem barju, drugje se le ustavlja na selitvi ali pa prezimuje. Današnje Barje, ostanek nekdanjega visokega barja, je eno izmed najjužnejših stalnih gnezdišč sicer palearktično razširjenega velikega škurha. Poleg Barja je pri nas znano še eno škurhovo gnezdišče, Cerkniško jezero, le da tam ne gnezdi redno. Prvi zapis o gnezdenju velikega škurha v Sloveniji je iz leta 1890, ko je Schulz zapisal, da škurh »gnezdi na Barju zdaj redkeje kot v prejšnjih letih«. Med letoma 1935 in 1939 je Bačar našel na Barju povprečno 17 gnezd, največ 21 leta 1939. Po podatkih Ornitološkega atlasa Slovenije iz leta 1995 naj bi se bilo število gnezdečih škurhov na Barju zmanjšalo na samo deset parov. Leta 2003 jih je gnezdilo le še pet. Populacija velikega škurha upada po vsej Evropi, poleg izginjanja gnezdišč je ogrožen tudi zaradi vse manjšega števila primernih prezimovališč, motenj med prezimovanjem in lova.

Travnik je škurhovo glavno bivališče. Tam se čistijo, hranijo, pariyo in skrbijo za zarod. Kljun škurhu omogoča različne prehranjevalne navade in širok izbor hrane. Najpogostejši način prehranjevanja je zabadanje kljuna v mokro zemljo in iskanje deževnikov. Na suhih tleh pobirajo hrano kar s površine. Večino prehrane sestavljajo deževniki in površinski nevretenčarji, kot so polži, hrošči, kobilice, kačji pastirji, pajki in drugi. Občasno lahko uplenijo tudi manjše ribe, žabe, kuščarje, mlade ptice in jajca ter kakšnega malega sesalca. Poleg živalske hrane jedo tudi rastline: mahove, preslice, najrazličnejše jagode in zrnje ter liste žit.

V času spomladanske selitve, ko škurhi že nekaj tednov skupaj prenočujejo, začno pari zasedati travnike, na katerih bodo gnezdili. To dejanje samci oznanjajo z oglašanjem med letom nad svojim teritorijem. Pogosto se jim pridružijo tudi njihove izbranke, ki so večje od samcev in imajo daljše kljune.

Kot druge travniške ptice tudi veliki škurh gnezdi na tleh. Z gnezdenjem na Barju začne konec aprila ali v začetku maja. Na svojem teritoriju samec izpraska v tla več ovalnih vdolbin, med katerimi samica izbere najustreznejšo, ki jo nato obda s posušeno travo in perjem. Samica navadno leže štiri olivno zelena jajca s temnejšimi pikami, in sicer v razmiku enega do dveh dni. Valitev se začne, ko samica leže zadnje jajce, kar omogoči istočasno izvalitev mladičev, in traja skoraj natančno štiri tedne. Obdobje valjenja je, tako kot pri drugih pticah, tudi pri škurhu čas največje občutljivosti valečih ptic in zaroda. Valita oba starša, zato se morata na gnezdu tudi zamenjati. Menjavata se vsake dve do štiri ure. Zamenjave ptic na gnezdu potekajo podobno kot predaje kovčkov v vohunskih filmih. Oba starša se delata, kakor da gnezda sploh nimata in sta tam zgolj naključno. Običajno ptica, ki bo naslednja valila, oponaša prehranjevalne gibe in se pomika po travniku. Medtem se valeča ptica potuhnjeno s sklonjeno glavo in spuščeni perutmi umakne z gnezda. Ko pride druga ptica do gnezda, se usede, kot bi ji zmanjkalo tal pod nogami, in se skriva v nizko travo. Vse te "vohunske" predaje so namenjene temu, da gnezda ne odkrijejo plenilci.

Mladiči so begavci in začno kmalu po izvalitvi sami iskati hrano. Zanje skrbita oba starša, ki si mlade zaradi varnosti pogosto razdelita v dve skupini. Kljub temu samice zapustijo mladiče že kmalu po izvalitvi in jih prepustijo v oskrbo samcu. Samice nato odletijo iz gnezdilnega območja že slab mesec pred samci, ti pa ostanejo in skrbijo za

mladiče še do prve golitve. Mladiči se prvič golijo dober mesec po izvalitvi, to je tudi čas njihove osamosvojitve. Do njihovega prvega gnezdenja nato pretečeta še vsaj dve leti.

Po končanem poletju se škurhi odselijo na prezimovališča. Manjše skupinice prezimujejo že ob naši obali, na primer v Škocjanskem zatoku in Sečoveljskih solinah pa tudi na Štajerskem v okolici Pragerskega. Večje jate pa prezimujejo na primer nedaleč od Slovenije, ob izlivu reke Soče v Italiji.

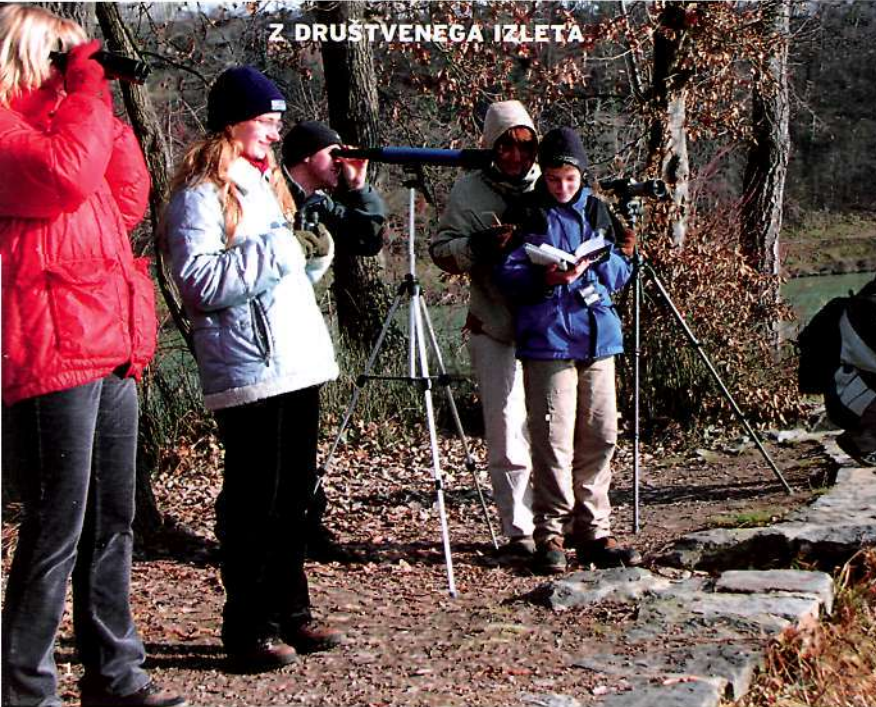
Odrasli škurhi se leto za letom vračajo na gnezdišča na Ljubljanskem barju, ki pa so čedalje bolj ogrožena. Barje se spreminja v monokulturno koruzno njivo, športni park in smetišče. Širjenje intenzivnega kmetijstva, opuščanje tradicionalne košnje, novi načini rekreacije, kot so balonarstvo in modelarstvo, ter nekontrolirano sprehajanje s psi so dejavniki, ki škurha ogrožajo. Barje je prostor, kjer se srečujejo različni interesi, in prav je, da ga uporablja tudi človek. Nenazadnje je njegovo današnje podobo ustvaril človek, ki ponekod še vedno na tradicionalni način vzdržuje travnike, glavni naravovarstveni adut Barja. Za novejša načina rabe prostora bodo nujni kompromisi, vendar nikakor na račun izgube tukajšnje naravne dediščine, ki je dobro znana. Barje nujno potrebuje predelitev in jasne smernice za naravovarstveno upravljanje. To bo ne le zaradi škurha, marveč tudi drugih tukaj gnezdečih travniških vrst ptic naša dolžnost po vstopu v Evropsko Unijo. ●

1: Aprila nas na Barju pozdravijo veliki škurhi (*Numenius arquata*) s svojo nezgrešljivo pesmijo. Jo bodo tukaj lahko poslušali tudi naši otroci? foto: Peter Buchner

2: Med valjenjem veliki škurh potuhnjeno sedi na gnezdu, pri čemer ga odlično prikriva varovalna barva. Ali na sliki najdete valečega škurha? foto: Ziga Iztok Remeč

3: V visoki travi se skrivajo mladiči velikega škurha. foto: Katarina Denac

4: Ker gnezdi povsem nezavarovano, na tleh, so valeča ptica in mladiči izpostavljeni številnim nevarnostim. Mednje sodijo tudi prsto tekajoči psi po barjanskih travnikih. foto: Ziga Iztok Remeč

Poročilo z ornitološkega izleta na Mariborski otok

//Matjaž Premzl

1: Na ornitoloških izletih se nam na široko odpre zakladnica znanja o pticah. foto: Tatjana Koren

2: Hrana, ki jo ljudje pozimi nastavljajo pticam, privabi tudi liske (*Fulica atra*). foto: Damijan Denac

3: Mali ponirki (*Tachybaptus ruficollis*) prezimujejo na Dravi v večjem številu. foto: Peter Buchner

Sončnega, a mrzlega 13. decembra se nas je sedem udeležencev, namenjenih na DOPPSov izlet na Mariborski otok, zbralo v Koblerjevem zalivu ob Dravi. Še preden se je izlet dobro začel, smo imeli priložnost opazovati vodomca (*Alcedo atthis*), ki s svojo barvitostjo in dinamičnim značajem ne pusti ravnodušnega niti izkušenega ornitologa. Najprej smo videli samca, nato je priletela še samica, oba pa se za nas sploh nista zmenila in sta se lovila in glasno preganjala komaj 15 metrov pred našimi očmi. Vodomec tukaj sicer ne gnezdi, pozimi pa jih ob nezamrznjeni Dravi, tudi na pragu večjih mest, kot je na primer Maribor, običajno prezimuje večje število. Po dobre pol ure »vodomčje predstave« se je izlet na Otok končno pričel. Na poti do železnega mostu na Otok, ki je tudi edini kopni dostop, smo si ob obrežju čisto od blizu ogledali mlakarice (*Anas platyrhynchos*) in liske (*Fulica atra*). Njihovo število se tukaj pozimi močno poveča, bržkone tudi zaradi obilice hrane, ki jo sprehajalci in domačini namenijo pticam. Pred nami se je že risala podoba Otoka in značilna dvoličnost vegetacije: na zahodnem delu otoka rastejo ogromne bukve, na vzhodnem pa prednjačijo smreke, posledica posebne geološke podlage otoka in procesa odlaganja materiala. Našo pozornost je pritegnila »pika« vrh smreke. Pogled skozi teleskop je razkril cararja (*Turdus viscivorus*), ki se je na vrhu drevesa kopal v soncu. Za cararja večina ve, da je glavni razširjevalec bele omele, pozimi pa njegovo število zaradi ptic, ki tukaj prezimujejo, naraste. Na otoku smo prisluhnili trkanju velikega detla in oglašanju dolgo-repk (*Aegithalos caudatus*), v grmovju pa smo opazili veverico (*Sciurus vulgaris*). Zanimivo bi bilo vedeti, ali »otoške« veverice živijo v osami, ali so prek mostu povezane s kopno populacijo. Na zahodni strani se nam je po prihodu iz gozda odprl pogled na hidroelektrarno Mariborski otok, ki Dravo zajezuje na mestu nekdanjih brzic, nadvse nevarnih za splavarje. Tukaj je bila tudi priložnost za pogovor o naravovarstveni problematiki hidroelek-

trarne in posledicah za Otok. Tik pod elektrarno smo opazovali tudi sivo vrano (*Corvus cornix*), ki je na plavajočih kosih lesa in plastike iskala kaj za v kljun.

Med hojo okrog Otoka smo spotoma videli malega ponirka (*Tachybaptus ruficollis*), ki si je pred močnim tokom iskal zavetja v vejah, ki z brega molijo v vodo. Ogledali smo si še jato sivk (*Aythya ferina*) z nekaj čopastimi črnicami (*Aythya fuligula*). Po prihodu na konec otoka smo z belega topola, sicer nenamerno, splašili še jato vinskih drozgov (*Turdus iliacus*). Krožno pot in izlet smo zadovoljni zaključili ob čaju in prijetnem pogovoru v gostilni Pri Koblerju. ●

Nežidersko jezero // Tilen Basle, 8. razred

Nežidersko jezero leži v vzhodni Avstriji, manjši del pa tudi na Madžarskem. Območje sestavljajo zelo različni habitati. Tukaj lahko najdemo obsežna trstišča, travnike, njive, odprto vodo in gozdove. Zato lahko pričakujemo tudi pestrost ptičjih vrst. To je bil tudi razlog, da smo se nekateri člani DOPPS-a odločili za dvodnevni izlet na Nežidersko jezero, ki ga je v okviru izletov Štajerske sekcije vodil Jakob Smole.

Dne 14. 12. 2003 smo se okrog 6h zjutraj odpravili skupaj z mentorjem Luko Božičem proti mejnemu prehodu Šentilj, kjer smo se srečali še z drugimi člani. Pot smo nadaljevali po avtocesti proti Gradcu oziroma Dunaju. Iz avtomobila nismo videli ničesar, saj je bilo megleno in tudi zelo mrzlo. Na poti smo še pomalicali in se srečali z avstrijskimi kolegi. Z njimi smo se odpravili proti madžarski meji, saj smo si tako skrajšali pot do jezera. Medtem se je megla že razkadi-la in posijalo je sonce. Kmalu smo zagledali širok pas trstič-ja, ki raste okrog Nežiderskega jezera. Takrat sem prvič videl tako obsežno trstičje in sem bil kar malo presenečen. Med potjo do prvega postanka, kjer smo imeli namen opa-zovati ptice, smo iz avtomobila lahko opazili sive gosi (*Anser anser*), ki so letele v značilnih jatah. Pri prvem postanku nas je presenetila koconoga kanja (*Buteo lagopus*). Hitro smo se ustavili, vzeli teleskope iz prtljajnika in jih usmerili v kanjo, sedečo na grmu. Tedaj sem prvič opazoval to ptico, in bil sem zelo navdušen. Ves čas so nas prele-tavale sive gosi, ki so se tudi značilno oglašale. Pri drugem postanku nas je bolj zanimal predvsem opazovalni stolp na avstrijski strani, ki je bil kot nekakšen spomenik za nek-danje vzhodne sosede, ki so čez zeleno mejo bežali na »obljubljeni« zahod. Medtem se je pooblačilo in nadalje-vali smo pot. Med vožnjo smo večkrat videli rumene str-nade (*Emberiza citrinella*). Ustavili smo se ob njivi, na kateri so sedele jerebice (*Perdix perdix*). Ta pokrajina je bila polna travnikov in njiv s posameznimi drevesi. Na teh travnikih gnezdiijo velike droplje (*Otis tarda*), vendar jih tokrat žal nismo videli. Na poti do jezera smo se ustavili med njivami.

Sprva ni bilo videti nobene ptice, a kmalu smo med krošn-jami dreves opazili neko ujedo. Odpeljali smo se za njo, in ko smo jo videli sedeti na nekem grmovju, je vsem zastal dih. Bil je namreč kraljevi orel (*Aquila heliaca*). Lepo smo lahko videli njegova bela ramena in zlato teme. Aleš Tomažič je vse opažene vrste zapisoval v beležnico. Na parkirišču ob jezeru so nas presenetile male uharice (*Asio otus*), ki so v vrbah skupinsko prezimovale, in Dejan Bord-jan je napravil nekaj posnetkov. Le nekaj metrov stran pa smo na visokem drevesu opazili sirijska detla (*Dendrocopos syriacus*), ki sta iskala hrano. Na jezeru je bilo veliko mlakaric (*Anas platyrhynchos*), čopastih črnica (*Aythya fuligula*), lisk (*Fulica atra*) in sivih gosi. Zaman smo čakali na rdečevrato gos (*Branta ruficollis*), ki so jo še malo pred našim obiskom opazovali na jezeru. Nad gladino je jadral rjavi lunj (*Circus aeruginosus*).

Od jezera smo se odpravili v začasno domovanje, kjer smo se pogovorili o preteklem dnevu. Moram reči, da so bili apartmaji zelo lepo urejeni. Naslednjega dne smo zajtrko-vali in se pripravili za odhod k jezeru. Cesta je vodila med trstičjem, kjer so avstrijski kolegi videli brkato sinico (*Panurus biarmicus*).

Na tem delu jezera vodnih ptic nismo opazili, smo pa opazili nekaj rumenonogih galeb (*Larus cachinnans*). Presenetilo me je, ko sem izvedel, da je to jezero zelo plitvo in da so čezenj nekoč želeli zgraditi most. Nadaljevali smo po isti poti do glavne ceste, nato pa smo se še enkrat ozirali za kraljevim orlom, ki pa ga tokrat ni bilo. Peljali smo po poti med njivami in travniki. Srečali smo lovce z veliko avtomobilsko prikolico, polno postreljenih fazanov in zajcev. Veliko izmed njih je bilo vinjenih, kar mi je pred-stavo o njih še poslabšalo. Malo pozneje smo se ustavili ob cesti in opazovali srake (*Pica pica*), čeprav smo se nadejali sokola plenilca (*Falco cherrug*), ki so si nam ga tako močno želeli pokazati avstrijski kolegi.

Ko smo prezebli stali na mostu, ki vodi čez železniško progo, nam je v pozdrav zahupal strojevodja vlaka. Teren-skih užtkov je bilo za tisti dan konec, seveda pa smo se ustavili še na toplem čaju v gostilni ter se pomenili o preteklih dneh. V Maribor smo se vrnili okrog 21. ure. Seveda smo bili utrujeni, a polni lepih trenutkov, ki smo jih v lepi in prijetni družbi doživeli na terenu. ●

1: Ornitološka opa-zovalnica je hkrati spomenik na mestu nekdanjega zelenega prehoda čez zloglas-no železno zaveso. Z malce sreče tukaj opazujemo velike droplje (*Otis tarda*). foto: Dejan Bordjan

2: »Zicksee« nas ni razočaral. Udeleženci med opazovanjem gosi, ki so prav takrat trumoma priletele na jezero. foto: Dejan Bordjan

3: Značilna vrsta brezmejnih trstič je brkato sinica (*Panurus biarmicus*). foto: Jakob Smole

Korada //Jernej Figelj

1: Korada je prijetna točka za zgodnje spomladanski izlet ne samo zaradi ptic, marveč tudi zaradi prelepega razgleda vse od Furlanije, slovenske Benečije, Trnovskega gozda in Triglava pa do Krasa in morja. To je točka, kjer izletnik vidi, od kod prihaja pomlad in kam odhaja, kjer se stikata dva vpliva, sredozemski in alpski. foto: Andrej Figelj

2: Poleg dokaj pogostih skalnih (*Emberiza cia*) in plotnih strnadov (*E. cirillus*) lahko na Koradi opazujemo tudi redkejšega velikega strnada (*Miliaria calandra*). foto: Peter Buchner

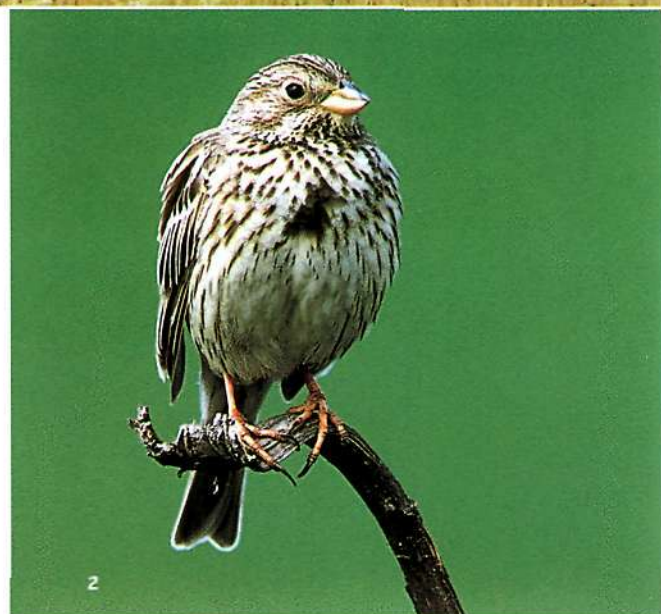
3: Zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*) na ribniku redno gnezdi v skritih kotičkih, zato je ugotavljanje njihovega skupnega števila na ribniku vse prej kot preprosto. foto: Dušan Klenovšek

4: Rogoz, zaradi katerega ribnik vsako leto bujno pozeleni, s pridom uporabljajo ptice za gnezdenje. foto: Damijan Denac

Korada je 812 m visok hrib na zahodnem bregu Soče severno od Goriških brd. Večinoma je porasel z gozdom, skriva pa tudi nekaj zapuščenih vasic in domačij, okrog katerih se raztezajo travniki in kostanjevi nasadi. Vzhodno pobočje se položno spušča do reke Idrije, ki meji na Italijo. Zahodno pobočje je pa bolj strmo in skalovito.

Če se peljemo iz Nove Gorice proti Tolminu, zavijemo v vasi Plave levo proti Goriškim brdom. Sto metrov pred prelazom Vrhovlje zavijemo desno proti kraju Lig, ki ga označuje smerokaz. Peljemo se kakšnih 7 km, večinoma po asfaltu. Avto je najlažje pustiti na makadamskem parkirišču, kjer stoji tabla planinskega društva. Od tod se lahko prepustimo nezahtevnim pravljičnim sprehodom po bukovih gozdovih, pogrnjenih s čemaževo preprogo, in po ekstenzivnih suhih travnikih.

V gozdu bomo lahko opazovali ščinkavce (*Fringilla coelebs*), dleske (*Coccothraustes coccothraustes*), stržke (*Troglodytes troglodytes*), sinice, kot so plavček (*Parus caeruleus*), močvirska sinica (*P. palustris*) in dolgorepka (*Aegithalos caudatus*), tem, kjer so nasajeni bori ali smreke, pa tudi čopasto sinico (*Parus cristatus*) in meniščka (*P. ater*). Lovsko hranjenje divjih prašičev s koruzo z veseljem izkoristijo grivarji (*Columba palumbus*), z malce sreče pa bomo opazili tudi redkejšega duplarja (*C. oenas*). Ker so gozd in travniki, ki ga prepletajo, bogati s plodonosnimi drevesnimi vrstami in grmovnicami (češnja, navadni mokovec, črni trn, navadni glog), ne preseneča množica drozgov. Poleg kosov (*Turdus merula*), cikovtov (*T. philomelos*) in cararjev (*T. viscivorus*) lahko opazimo tudi kakšnega pritepenega komatarja (*T. torquatus*). Ta gnezdi v visokogorskih gozdovih, vendar ob hladni zgodnji pomladi z veseljem užije nekaj toplote nižjih leg. Ko se bomo pribili na travnik, bomo zaslišali prelep, skoraj otožen napev. To je pesem hribskega škrjanca (*Lullula arborea*), ki visoko v

zraku označuje svoje ozemlje. Hribski škrjanec je redka ptica suhih travnikov. Toda pretirano gnojenje in s tem tudi prepogosta košnja, spreminjanje travnikov v obdelovalne površine in njih zaraščanje vztrajno zmanjšujejo njegovo populacijo. Kljub zaraščanju nekaterih travnikov je tu njegovo število vendarle stabilno. To pa ne velja za velikega strnada (*Miliaria calandra*), ki je tu že skorajda izginil. Zagotovo bomo opazili skalnega strnada (*Emberiza cia*), ki je kljub zanj netipičnem habitatu tu kar pogost. Strnadji trio dopolnjuje še plotni strnad (*Emberiza cirillus*), za katerega se zdi, da je iz leta v leto pogostejši. Da Julijci le niso tako daleč, nam da vedeti planinski orel (*Aquila chrysaetos*). Srečanje z njim, ko se lahko pozibava na nebu, bo eden vrhuncev izleta za marsikaterega ornitologa. Opazovanje večjih ujed in sov vedno pospeši srčni utrip in požene kri po žilah. Podobno kakor planinski orel nas tudi kozača (*Strix uralensis*) ne more pustiti ravnodušnih. Kozača na Koradi ne gnezdi, sem zaide le kak klateški osebek, ki se tu navadno zadržuje kak teden. Nizki sprelet te veličastne ogromnoglave sove med izginjajočimi jutranjimi meglicami tik nad travnikom, poraščenim z glogom in malimi jeseni, je prizor, ki ga zlepa ne bom pozabil. ●

Podvinci //Jakob Smole

Blizu Dornave, vasice z najlepšim baročnim dvorcem v Sloveniji – tega zaljša najstarejše štokljinno gnezdo pri nas – leži med krajema Podvinci in Pacinje kompleks ribnika in nižinskega gozda. Čeprav je samo območje razmeroma majhno, pa je zaradi degradiranosti okolice pomembno zatočišče za mnoge živali in rastline.

Za obisk lahko izkoristimo že zgodnje spomladanske dneve, ko gozd prekrijejo preproge zvončkov, morskih in pasjih čebulic ter drugega pomladnega cvetja. Sicer je za ptice najprimernejši čas začetek maja. Takrat se k nam vrnejo belovratni muharji (*Ficedula albicollis*), ki v precejšnjem številu gnezdi v okoliškem gozdu, na ribniku pa v tem času že opazimo vodne ptice, ki bodo za gnezdenje večinoma izbrale prav ribnik v Podvincih. Poleg čopastih (*Podiceps cristatus*) in malih ponirkov (*Tachybaptus ruficollis*), lisk (*Fulica atra*) ter zelenonogih tukalic (*Gallinula chloropus*) tukaj gnezdi še precej redkejša sivke (*Aythya ferina*) in čopaste črnice (*Aythya fuligula*), v ne tako davni preteklosti pa je tukaj vzgojila svoj zarod tudi rasa žličarica (*Anas clypeata*). V letu 2003 se je v gnezditvenem obdobju tu zadrževal celo par kostanjevk (*Aythya nyroca*); ribnik je pravcati raj za ljubitelje vodnih ptic. Z nekaj sreče lahko opazimo črno štokljo (*Ciconia nigra*), ki gnezdi v bližini in se na ribniku hrani.

Dostop do ribnika je precej skrit. Če se peljemo od Podvincev proti Pacinju, med vasicama opazimo gozd na levi strani ceste. Makadamski odcep na levo v gozd lahko hitro zgrešimo, zato je treba gozd pozorno opazovati. Makadam vodi do ribiškega doma na bregu ribnika, vendar morebitne obiskovalce prosim, naj pustijo avto čim bližje glavni cesti. Naletimo lahko ravno na trenutek, ko se mlade krastače odpravijo iz ribnika v gozd, zato cesta vrvi od njih. Vožnja z avtom lahko pošlje v večna lovišča na tisoče teh bitij. ●

GRAND HOTEL UNION

Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana
Tel: 01 308 1270, faks: 01 308 1015
E-mail: hotel.union@gh-union.si
www.gh-union.si

ORGANIZIRAMO :
Poročne obrede in slavnostne večerje,
sprejeme, gala večerje, obletnice (30 - 300 oseb)
Zabavni in kulturni program

Naj najlepši trenutki ostanejo v najlepšem spominu

Zakaj pisati? // Al Vrezec

1 in 2: O divji grlici (*Streptopelia turtur*) in krivokljunu (*Loxia curvirostra*) v *Acrocephalus* med letoma 1980 in 2002 ni bil zapisan niti en prispevek, čeprav gre za gnezdilki Slovenije. foto: Hrvoje Oršanič in Peter Buchner

3: Čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*), vrsta, ki jo je J. A. Scopoli leta 1769 opisal po primerku iz Slovenije. foto: Borut Rubinič

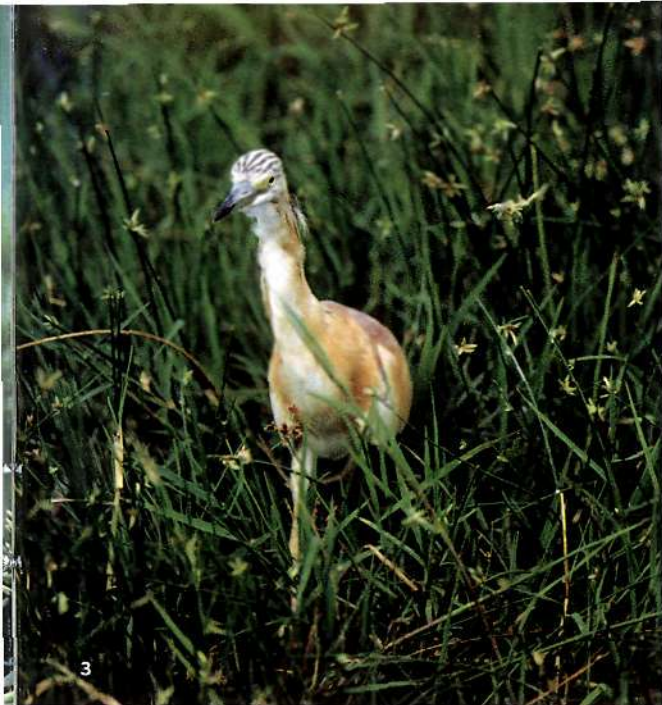
4: Ponebškov zapis o močvirski uhariči (*Asio flammeus*), objavljen leta 1917 v reviji *Carniola*, še danes buri duhove med slovenskimi ornitologi.

Sposobnost pisanja že od nekdaj velja za posebno hvalevredno vrtilino. Umetnost pisanja ima zato v družbi visoko vrednost in spoštovanje, ki je bila nekdaj rezervirana le za izbrane in učene posameznike. Danes, v sodobni informacijski družbi, pa pisanje ni več redka vrtilina učenjakov, pač pa se ga moramo po malem lotevati vsi, kajti informacija v pisni obliki postaja vse večja vrednota našega vsakdanjika. S tem se srečujemo tudi ornitologi, tako profesionalni kot ljubiteljski, če hočemo svoja dognanja prenesti na širši krog ljudi ter s tem prispevati k skupni zakladnici znanja. Pri tem seveda ne gre za literarno umetniško navdahnjeno pisanje, kjer je glavni poudarek na čustvih, osebnem, celo fantazijskem doživljanju sveta, pač pa za strokovno pisanje, kjer je poudarek na čim jasnejšem in razumljivejšem podajanju informacij. Kljub strogosti razumskega pisanja je tudi strokovne tekste mogoče napisati na sočen in berljiv način, pri čemer pa se jasnost misli ne sme izgubiti. Takšna strokovna besedila so za bralca privlačnejša, poleg tega pa ideje in spoznanja sporočajo večjemu številu ljudem bolj učinkovito in kakovostno. Za takšno pisanje potrebujemo nekaj več prakse; določena kilometrina je seveda potrebna pri vsakem osebnem razvoju, tudi pri pisanju. Ker se dandanes pisanja v ornitologiji loteva vedno več ljudi, nekateri bolj, drugi manj samozavestno, se mi je zdelo umestno predstaviti ornitološko pisanje v obliki, ki naj rabi kot vzpodbuda in vodilo vsem novim in tudi bolj izkušenim piscem. Pisanje si bomo v tem in v sledečih prispevkih ogledali z več zornih kotov, kot opora pa nam bodo štiri vprašanja: zakaj, kaj, kako in kam pisati.

Zakaj pisati? Denimo, da smo se vrnili s terena polni doživetij, novih spoznanj in idej. Da bi informacijo posredovali čimveč ljudem in s tem prispevali za skupni blagor, se tega lahko lotimo na tri načine. Prvi je, da informacijo posredujemo ustno prijateljem, kolegom in znancem, bodisi na srečanjih ali po telefonu. Tak način je precej zamuden in predvsem z njim zajamemo zelo majhen krog ljudi, živ-

ljenjska doba informacije pa je večinoma zelo kratka. Drugi način je, da informacijo razširjamo pisno v obliki elektronskega pisma prek svetovnega spleta ali prek drugih kratkotrajnejših medijih. S tem zajamemo nekoliko širši krog ljudi, življenjska doba informacije je praviloma nekoliko daljšega, a še vedno omejenega veka. Tretja možnost pa je, da informacijo zapišemo v obliki strokovnega besedila, ji ob tem, če se le da, opredelimo mesto in veljavo v dosedanem vedenju ter jo objavimo v javnem mediju. Takšna informacija navadno doseže največji krog ljudi, poleg tega je trajnejša, lahko bi rekli celo večna. Samo spomnimo se prispevkov iz prvih števil naše revije *Acrocephalus*; še danes živijo, pa čeprav je od takrat minilo že častitljivih 25 let. Ali pa Ponebškovih zapisov o sovah, objavljenih leta 1917 v reviji *Carniola*, in Reiserjevih ptic iz okolice Maribora iz leta 1925. Oba avtorja sta že skoraj 70 let pod rušo, toda njuni zapisi še vedno buri duhove pri novodobnih slovenskih ornitologih. Tako bi se lahko sprehajali še globlje v zgodovino, do Darwina in njegovih galapaskih ščinkavcev, Scopolija, ki nam je prvi strokovno predstavil vrste, kot so čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*), pegasta sova (*Tyto alba*), planinska pevka (*Prunella collaris*) in druge, da o Linnéju sploh ne govorimo, in vse tja do Aristotla in drugih grških filozofov. Brez teh zapisov bi bili danes tudi pri svojih naravovarstvenih prizadevanjih povsem nemočni, če bi se jih seveda sploh zavedali! Čas je pokazal veličino moči, ki jo ima pisana in javno obelodanjen beseda, ki vedno znova zaživi, ko jo nekdo spet prebere, medtem ko informacija, ki smo jo razširjali ustno ali na kartkotrajnih zapisih, hitro zbledi in izpuhti v pozabo, pa naj bo še tako pomembna in zanimiva.

Veliko misli in idej se je v preteklosti že prelilo v pisano besedo in zakaj bi to počeli še danes? Je potrebno? Ali ne vemo že dovolj na primer o pticah, ki so naš osnovni objekt zanimanja? Ali ni danes čas akcije za ohranitev ptic in narave, ne pa za njihovo raziskovanje in pisanje? Varstvo

Kljub temu je pri nas razmeroma še precej pogosta gnezdilka in selilka, posebno na Ljubljanskem barju¹⁹⁾. Leta 1853 ali 1855 je podaril Žilič v Ljubljani deželnemu muzeju samico močvirne sove²⁰⁾. V času od 1. novembra 1858 do konca aprila 1862 je podaril znani ljubljanski nožar N. Hoffmann deželnemu muzeju tudi samico te vrste²¹⁾, Nikomed baron pl. Rastern pa starega samca v času od 1. maja 1862 do konca aprila 1866²²⁾. Schulz pravi, da je ob selitvi pogostejša; v svojem spisu (M. O. V. W. 1895, str. 83) pa pristavi, da je redkejša kakor mala uharica. Na istem mestu navede, da je dobil 2. oktobra l. 1890 ♂, 16. novembra ♀ in 18. novembra ♂; 24. oktobra 1891 pa samico, ustreljeno na barju. Nadalje je razvidno iz njegovih zapiskov, da je dobil v nagačenje še te-le ptice: 30. maja 1887 brez navedbe spola, 5. novembra 1890 ♀; l. 1892 pa 24. marca ♂, 26. marca ♂, 6. aprila ♂ in ♀, 31. oktobra ♀. Deželni muzej ima 4 močvirne uharice in sicer: mladega ♂ brez vsake daljine navedbe; ♀ iz meseca marca 1861; ♀ iz oktobra 1891 z Ljubljanskega barja in ♂ z dne 26. februarja 1915 iz vasi Huje pri Kranju. Poslednjič imenovano uharico je oddal muzeju dolgoletni opazovalec ptičjega sveta v ožji in širji okolici Kranja, g. Iv. C o f, c. kr. sodomerec v Kranju, v katerega opazovalnem okolišju je ta sovja vrsta zelo redka prikazen. Zadnjo močvirno uharico je dobil prve dni marca l. 1916; bila je samica, ulovljena „Na planoti“ nad Drušovskim gozdom (Sorško polje) pri Kranju. Močvirna uharica se pokaže toraj tudi v višje ležečih gorenjskih pokrajinah, kjer morda tudi

ptic in narave zahteva za svoje uspešno delovanje vse več informacij in znanja. Izkušnje nam kažejo, da lahko s še tako dobronamernimi in gorečimi akcijami brez znanja naredimo več škode kot koristi. Za primer si vzemimo izumrtje klavžarja (*Geronticus eremita*) v Turčiji, kjer je sicer dobronamerna akcija ohranitve edine do takrat znane kolonije tega ibisa v Aziji povzročila dokončen propad vrste v Mali Aziji. Upanje, da s tem ni popolnoma propadla njegova vzhodnosredozemska populacija, so nam dale nove raziskave in najdba nove kolonije klavžarja v Siriji, o čemer smo pred kratkim brali tudi v Svetu ptic. Dokaz, da nadaljnje raziskovanje, pisanje in objavlanje le ni tako jalovo delo. Ozrmo se še po domači avifauni. Ornitologi smo še v začetku 90-tih let prejšnjega stoletja nemočno, brez ustrezne oborožitve z znanjem opazovali izginjanje južne postovke (*Falco naumanni*). Kljub nekaterim prizadevanjem je južna postovka leta 1995 v Sloveniji izumrla. Danes se to dogaja še kopici drugih vrst, na primer zlatovranki (*Coracias garrulus*), čuku (*Athene noctua*), smrdokavri (*Upupa epops*) itd., medtem ko sta nam rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*) in črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*) izginila skoraj neopazno. Vprašajmo se, koliko o teh pticah res vemo!?

In kakšno je naše vedenje o drugih slovenskih pticah? Bi lahko zanje rekli, da niso ogrožene, da se za njihovo prihodnost pri nas ni bati? Ne! Kljub že 25-letni dobri organiziranosti slovenskih ornitologov v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije ter v nekaterih drugih podobnih združenjih je naše znanje o nekaterih slovenskih pticah zelo pomanjkljivo, še več, o nekaterih vrstah ne vemo skoraj nič. V pomoč pri ugotavljanju raziskanosti naših ptic naj bo priložena tabela, ki je pravzaprav pregled števila prispevkov o posameznih vrstah, opaženih v Sloveniji, ki so bili objavljeni v osrednji slovenski strokovni ornitološki reviji *Acrocephalus* od leta 1980 do 2002. Pri tem so obširnejša dela, članki, ločeni od krajših prispevkov, ornitoloških beležnic.

Seveda seznam ni popoln, saj je bilo nekaj del o slovenskih pticah objavljenih tudi v drugih domačih in tujih revijah. A večina slovenskega ornitološkega pisanja v zadnjih 25 letih je bila le zbrana v *Acrocephalus*, zato nam je lahko pregled navkljub vsemu pravšnje merilo. Ob pogledu na seznam bomo presenečeni ugotovili, da o nekaterih vrstah še nikoli ni tekla beseda v kakšnem njej namenjenem prispevku. Med temi vrstami je celo nekaj gnezdilcev (tujerodne vrste so izvzete): gozdni jereb (*Bonasa bonasia*), divja grlica (*Streptopelia turtur*), vijeglavka (*Jynx torquilla*), pivka (*Picus canus*), poljski škrljaneč (*Alauda arvensis*), blede vrtnik (*Hippolais pallida*), svetlooka penica (*Sylvia hortensis*), čopasta sinica (*Parus cristatus*), kratkoprsti plezalček (*Certhia brachyactyla*), kavka (*Corvus monedula*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*), krivokljun (*Loxia curvirostra*), kalin (*Pyrrhula pyrrhula*) in rumeni strnad (*Emberiza citrinella*). Vsaj 14 razlogov torej za nadaljevanje pisanja in objavlanja naših opažanj in ugotovitev o slovenskih pticah!

Naslednjič, ko bomo nekje v naravi uživali ob opazovanju ptice, pomislimo, ali je nismo s tem, ko smo stopili v njen dom, zmotili, preplašili ali ji še kako drugače škodovali, sicer malenkostno, a vendarle. Pomislimo, ali se ne bi tej in njej sorodnim pticam oddolžili na način, da svoja spoznanja pretopimo v pisano besedo in s tem prispevamo svoj kamenček v mozaiku znanja. Šele ob zadosti velikem mozaiku bomo pticam lahko tudi pomagali in jih ohranili. V slogi je moč in le s skupnimi napori bodo naša prizadevanja k ohranjanju in poznavanju ptic, njihovega življenja in življenjskega prostora obrodila ustrezne sadove. ●

Preglednica števila prispevkov po posameznih vrstah, opaženih v Sloveniji in objavljenih v reviji *Acrocephalus* med letoma 1980 in 2002 je na naslednji strani.

Preglednica: Število prispevkov po posameznih vrstah, opaženih v Sloveniji, objavljenih v reviji Acrocephalus med letoma 1980 in 2002. Gnezdilke so označene z mastnim tiskom.

VRSTA	ČLANEK	ORNITOLOŠKA BELEŽNICA
rdečegrli slapnik	–	4
polarni slapnik	–	12
ledni slapnik	–	2
rumenokljuni slapnik	–	2
mali ponirek	3	5
čopasti ponirek	2	8
rjavovrati ponirek	1	7
zlatouhi ponirek	–	9
črnovrati ponirek	2	8
sredozemski viharnik	–	4
kormoran	8	10
vranjek	–	2
pritlikavi kormoran	1	6
rozhati pelikan	1	–
bobnarica	–	13
čapljica	1	9
kvakač	–	12
čopasta čaplja	–	10
mala bela čaplja	–	7
velika bela čaplja	1	13
siva čaplja	4	10
rjava čaplja	–	10
črna štokrlja	3	26
bela štokrlja	5	18
plevica	–	7
žličarka	–	15
plamenec	–	–
labod grbec	5	12
črni labod	–	–
mali labod	1	–
labod pevec	–	5
njivska gos	–	8
kratkokljuna gos	–	2
beločela gos	–	8
siva gos	–	7
kanadska gos	–	2
belolična gos	–	1
grivasta gos	1	–
rjasta kozarka	–	3
duplinska kozarka	–	8
čipkasta raca	–	2
nevestica	1	3
mandarinka	–	1
moškatna bleščavka	–	1
žvižgavka	–	1
konopnica	–	4
kreheljc	–	3
mlakarica	–	3
dolgorepa raca	–	4
reglja	–	5
raca žličarica	–	8
tatarska žvižgavka	–	9
sivka	1	3
kostanjevka	1	5
čopasta črnica	–	3
rjavka	1	4
gaga	–	5
zimska raca	1	5
črna raca	–	3
beloliska	–	7
zvonec	–	8
mali žagar	–	4
srednji žagar	–	8
veliki žagar	1	10
belolična trdorepka	–	1
sršenar	1	8
črni škarnik	1	16
rjavi škarnik	–	13
belorepec	–	8
brkati ser	1	–
beloglavi jastreb	–	7
kačar	–	8
rjavi lunj	–	8
pepelasti lunj	1	5
močvirski lunj	–	3
kragulj	1	1
skobec	–	5
kanja	1	4
koconoga kanja	–	10
mali klinkač	1	2
veliki klinkač	1	10
kraljevi orel	–	–
planinski orel	3	16
mali orel	–	8
kragulji orel	1	–
ribji orel	–	15

južna postovka	–	4
postovka	–	10
rdečenoga postovka	1	18
mali sokol	–	12
škrjančar	1	4
sredozemski sokol	–	1
južni sokol	–	–
sokol plenilec	–	4
sokol selec	–	18
gozdni jereb	–	–
belka	–	4
ruševac	–	1
divji petelin	–	3
virginijski kolín	–	–
turška kotorna	–	–
kotorna	–	2
španska kotorna	–	–
jerebica	1	2
prepelica	–	2
fazan	–	1
mokož	1	1
grahasta tukalica	–	10
mala tukalica	–	4
pritlikava tukalica	–	–
košec	4	12
zelenonoga tukalica	2	–
liska	5	3
žerjav	–	13
ovratničarska droplja	–	–
velika droplja	–	–
školjarica	1	5
polojnik	2	14
sabljarka	–	7
prlivka	1	2
puščavski tekalec	–	–
rjava komatna tekica	–	3
mali deževnik	1	7
komatni deževnik	–	1
beločeli deževnik	–	7
đular	2	1
sibirska prosenka	–	–
zlata prosenka	–	8
črna prosenka	–	7
stepska priba	1	–
priba	5	5
veliki prodnik	–	7
peščenic	–	4
mali prodnik	–	5
Temminckov prodnik	–	3
prekomorski prodnik	1	–
srpokljuni prodnik	–	2
spremenljivi prodnik	–	4
ploskokljunec	–	4
togotnik	2	5
puklež	–	6
kozica	1	2
čoketa	–	1
sloka	–	12
črnorepi kljunač	–	5
progastorepi kljunač	–	4
mali škurh	–	4
veliki škurh	1	11
črni martinec	–	3
rdečenogi martinec	1	3
jezerski martinec	–	5
zelenonogi martinec	1	1
mali rumenonogi martinec	1	–
pikasti martinec	3	6
močvirski martinec	1	2
mali martinec	–	3
kamenjar	1	7
ozkokljuni liskonožec	–	6
ploskokljuni liskonožec	–	–
lopatasta govnačka	1	2
bodičasta govnačka	–	3
dolgorepa govnačka	1	–
velika govnačka	1	–
ribji galeb	1	1
črnoglavi galeb	2	7
mali galeb	1	9
rečni galeb	6	8
zališki galeb	1	1
sivi galeb	2	2
rjavi galeb	–	5
srebrni galeb	–	2
rumenonogi galeb	4	2
veliki galeb	–	3
triprsti galeb	1	–
črnonoga čigra	–	8
kaspijska čigra	–	10
bengalska čigra	1	–
kričava čigra	–	4
navadna čigra	5	2
mala čigra	3	1
belolična čigra	–	5

črna čigra	1	2
beloperuta čigra	1	2
črna jorka	1	–
mormon	1	–
skalni golob	–	1
duplar	–	6
grivar	–	8
turška grlica	–	5
divja grlica	–	–
aleksander	1	1
čopasta kukavica	1	–
kukavica	–	3
pegasta sova	11	7
veliki skovik	5	17
velika uharica	4	8
mali skovik	1	11
čuk	3	11
lesna sova	11	15
kozača	11	30
bradata sova	1	–
mala uharica	6	18
močvirska uharica	2	2
koconogi čuk	3	11
podhujka	–	5
planinski hudournik	–	5
hudournik	1	5
bledi hudournik	–	1
vodomec	–	4
čebelar	2	16
zlatovranka	1	6
smrdokavra	–	7
vijeglavka	–	–
pijvka	–	–
zeleno žolna	–	1
črna žolna	–	4
veliki detel	–	1
sirijski detel	1	4
srednji detel	–	7
belohrbti detel	2	5
mali detel	–	1
triprsti detel	–	14
laški škrjanec	–	–
kratkoprsti škrjanec	–	4
čopasti škrjanec	–	4
hrbski škrjanec	1	5
poljski škrjanec	–	–
uhati škrjanec	1	–
breguljka	4	9
skalna lastovka	1	14
kmečka lastovka	4	9
rdeča lastovka	3	7
mešna lastovka	2	8
rjava cipa	1	7
drevesna cipa	–	2
travniška cipa	1	2
rdečegla cipa	1	3
vriskarica	–	4
rumena pastirica	2	2
citronasta pastirica	–	1
siva pastirica	1	3
bela pastirica	–	5
pegam	3	9
povodni kos	1	6
stržek	–	1
siva pevka	–	1
planinska pevka	–	7
taščica	–	2
veliki slavec	2	3
slavec	–	3
modra taščica	1	5
plavščica	–	–
smarnica	1	4
pogorelec	–	1
repaljščica	–	5
prosnik	–	8
kupčar	2	4
sredozemski kupčar	1	3
slegur	–	3
puščavec	1	5
grahasti drozdnik	–	–
komatar	–	3
kos	–	3
brinovka	1	6
cikovt	–	1
vinški drozg	–	4
carar	–	1
svilnica	2	5
brškinja	1	2
kobiljčar	1	4
rečni cvrčalec	–	4
trstni cvrčalec	–	5
tamariskovka	–	8
povodna trstnica	–	1
biča trstnica	–	2
pevelna trstnica	1	–
robidna trstnica	2	–

močvirska trstnica	–	3
srpična trstnica	–	4
rakar	2	3
bledi vrtnik	–	–
mali vrtnik	–	–
rumeni vrtnik	–	5
kratkoperuti vrtnik	–	3
taščična penica	–	10
žametna penica	1	8
svetlooka penica	–	–
pisana penica	–	5
mšinarček	1	5
rjava penica	2	2
vrtna penica	–	3
črnoglavka	1	10
kraljičica	–	–
mušja listnica	2	–
hrbska listnica	–	5
grmovščica	1	3
vrbi kovaček	–	10
severni kovaček	2	5
rumenoglavi kraljiček	–	3
rdečeglavi kraljiček	1	–
sivi muhar	–	1
mali muhar	1	12
belovrati muhar	1	5
črnoglavi muhar	1	4
brkata sinica	2	13
kitajski slavček	–	–
dolgorepka	2	1
močvirska sinica	1	1
žalobna sinica	–	1
gorska sinica	2	2
čopasta sinica	–	–
menišek	–	2
plavček	–	2
velika sinica	–	2
brglez	–	1
skalni brglez	–	–
skalni plezalček	–	17
dolgoprsti plezalček	1	2
kratkoprsti plezalček	–	–
plašica	3	5
kobilar	–	1
rjavi srakoper	2	1
črnočeli srakoper	1	12
veliki srakoper	2	4
rjavoglavi srakoper	–	6
šoja	–	1
sraka	1	1
krekovt	–	1
planinska kavka	–	4
planinska vrana	–	3
kavka	–	–
poljska vrana	2	4
vrana	–	9
škokar	1	7
škorec	–	6
rozhati škorec	1	5
domači vrabec	1	13
travniški vrabec	2	–
poljski vrabec	–	3
zlati vrabec	–	1
skalni vrabec	–	–
planinski vrabec	–	3
rečna astrilda	–	1
muškatni galebček	–	1
ščinkavec	–	–
pinoža	2	4
grilček	–	1
konopeljščica	–	5
zelenec	–	1
lišček	–	2
čížek	–	3
repnik	–	4
severni repnik	–	3
brzovček	1	4
beloperuti krivokljun	–	1
krivokljun	–	–
škrlatec	1	14
kalin	–	–
dlesk	–	3
ostroglež	–	4
snežni strnad	–	11
beloglavi strnad	1	4
rumeni strnad	–	–
plotni strnad	1	3
skalni strnad	–	5
vrtni strnad	–	4
gozdni strnad	–	1
mali strnad	2	5
kostanjevi strnad	1	–
trstni strnad	1	3
črnoglavi strnad	–	2
veliki strnad	–	7
rdečepri kardinal	1	–

Preselili smo DOPPS

//kolektiv pisarne DOPPS

Ob koncu lanskega leta smo na DOPPS-u doživeli prelomnico. Odločili smo se za nakup lastnih, večjih prostorov, kar bo nedvomno izboljšalo naše delovne razmere in razgibalo društveno dejavnost.

Podobno smo razmišljali, ko smo pred tremi leti zapuščali prostore na Žibertovi 1, ki nam jih je za več let prijazno preskrbel Prirodoslovni muzej Slovenije. Do nedavnega najeti prostori na Prvomajski 9 v Mostah so sicer omogočali delo večjemu številu ljudi, vendar tam nismo mogli imeti predavanj in delavnic za člane. Žal so bili premajhni tudi za "društvene večere". In ko so postali pretensni celo za potrebe pisarne – kdo bi si mislil, da se bo to zgodilo v pičlih treh letih – smo se začeli vnovič odločati o selitvi. Tokrat smo načrtno iskali prostore, uporabne tudi za širšo društveno dejavnost, predavanja, razstave, delavnice, srečanja in delo članov.

Z nekaj sreče smo našli, kar smo iskali. Odločitev je padla, sproščeno obdobje tik pred prazniki pa smo izkoristili za selitev. Prostore smo morali pred vselitvijo predelati in primerno urediti. Vgradili smo predelne stene, naredili čajno kuhinjo, vzpostavili komunikacije in postorili še nešteto malenkosti. V podjetju Merkur so nam odstopili rabljeno pisarniško pohištvo in nam s tem rešili velik problem, saj svoje opreme nismo imeli, sredstev za nakup pa tudi ne. Nove prostore na Tržaški 2 smo odprli z novoletno zabavo v petek 19.12.2003. Ob tej priložnosti nam je Borut Rubinič pripravil premierno predavanje o pticah Kitajske. Člani Ljubljanske sekcije so v minulih dveh mesecih tu opravili že prve delovne akcije, obnovili pa so tudi redna srečanja.

Ti prostori so namenjeni varovanju ptic in narave. Tu je dobrodošel vsakdo s pozitivnimi nameni, član ali nečlan DOPPS-a, in to ne le kot gost, kajti na voljo mu bodo celo

prostori za delo. Prepričani smo, da bodo pomembno razgibali društveno dejavnost, ta pa bo prispevala k učinkovitejšemu varstvu ptic v Sloveniji. Na Tržaški 2 bo zrasel center, ki se ga bodo veselile ptice in ljudje.

Ob koncu se iz srca zahvaljujemo vsem, ki ste nam pomagali pri iskanju novih prostorov, njihovem urejanju in selitvi. Brez vas nam to veliko dejanje ne bi uspelo, vaš prispevek ni bil le trenuten, kajti ostal bo temelj nadaljnje-ga dela na DOPPS-u.

In zdaj nam ne preostane drugega, kot da vam zakličemo: PRISRČNO VABLJENI! ●

Naši novi podatki

Naslov: Tržaška 2, p.p. 2990, SI - 1000 Ljubljana

Telefon: 01 426 58 75

Fax: 01 425 11 81

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

spletna stran: <http://www.ptice.org> (začne delovati aprila 2004)

1: Vhod v nove društvene prostore na Tržaški 2 v Ljubljani. Za njihovo dokončno ureditev bo potrebnega še veliko dela.
foto: Tomaž Jančar

2: Nove prostore smo odprli z novoletno zabavo v petek 19.12.2003. Ob tej priložnosti nam je Borut Rubinič pripravil premierno predavanje o pticah Kitajske.
foto: Tomaž Jančar

3: V podjetju Merkur so nam odstopili rabljeno pisarniško pohištvo. Selitev smo izvedli sami.
foto: Vojko Havliček

avtorji:

- Katarina Aleš
- Nada Bele
- Andrej Figelj
- Tomaz Jančar
- Dušan Klenovšek
- Tomaz Mihelič
- Borut Mozetič
- Mateja Nose
- Matjaz Premzl
- Ziga Iztok Remec

fotografi:

- 1: Tomaz Jančar
- 2: Sašo Kulašič, arhiv MOL
- 3-5: Vojko Havliček
- 8: Josef Timar
- 9: Ivan Kogovšek
- 10: Andrej Figelj
- 11: Borut Rubinič
- 13: Vojko Havliček
- 14: Tomaz Mihelič

1//Delavnica »Stewardship«

Na DOPPS-u smo v začetku decembra 2003 organiziral tridnevno delavnico »Stewardship – učinkovito sodelovanje s prebivalci zavarovanih območij«. Večina od 18 udeležencev je bila članov DOPPS-a, nekaj pa je bilo tudi predstavnikov drugih slovenskih nevladnih organizacij ter predstavnikov vladnih služb s področja varstva narave.

V Domu Svetega Jožefa v Celju smo imeli več kot odlične delovne razmere: mir, udobno predavalnico in odlično hrano. Vsebinski del delavnice sta pripravila Brent Michel iz ameriške organizacije QLF in Szabolcs Nagy iz zveze BirdLife International. Izvedeli smo za primere, kako poteka uspešno sodelovanje med domačini in naravovarstveniki v tujini, in razmišljali o njihovi uporabi v slovenskem prostoru. Aktualna tematika nas je tako zapeljala, da smo delovno izkoristili celo odmore. Na delavnici sta nas obiskala tudi lokalni kmetijski svetovalec Mitja Zupančič in gospod Šmalčič, ki kmetuje v Kozjanskem parku. O pristopu do ljudi in pomenu komunikacije smo se lahko poučili torej tudi iz »prve roke«. Naše delo ni bilo le teoretično, marveč smo se v komuniciranju tudi preizkusili v igri vlog. Med vajo smo odkrili, da je praksa nekaj povsem drugega kot teorija. Bilo je izjemno poučno in obenem tudi zabavno.

K uspešni delavnici so pripomogli prav vsi udeleženci. Z izmenjavo izkušenj smo se učili drug od drugega in ugotovili, da za skoraj iste cilje izbiramo različne poti. Ravno izkušnje različnih pristopov so nam lahko v veliko pomoč pri nadaljnjem delu. Sodelovanje je pogoj, da pridobimo to znanje, ki je ključ do uspeha. Izvedbo delavnice sta omogočila BirdLife International in Nando Peretti Foundation. MN

2//Razstava o Ljubljanskem barju »Iskanje skupnih poti«

Mokrišča sodijo med najbolj ogrožene ekosisteme na svetu. Čeprav so življenjski prostor številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, jih ljudje še vedno uničujejo. Tudi Ljubljansko barje pri tem žal ni izjema. Različni interesi ne morejo biti opravčilo za uničevanje narave.

Naslov fotografske razstave Iskanje skupnih poti je dovolj zgovoren. Razstavo je v prostorih galerije Kresija pripravila Mestna občina Ljubljana v sodelovanju z DOPPS-om, Zavodom za varstvo narave in Zavodom za varstvo kulturne dediščine. Njen namen je bil predstaviti lepote Barja in grožnje, ki mu ne prizanašajo. Prečudovite fotografije so prispevali številni fotografi, med njimi tudi člani Društva. Na razstavi je bil predstavljen tudi DOPPS-ov projekt LIFE »Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca (*Crex crex*) v Sloveniji«, ki smo ga začeli uresničevati v tem letu, in projekt Mestne občine Ljubljana za ohranjanje naravne dediščine Barja, s katerim kandidirajo za sredstva EU. MN

3//Akcija Sončnice

Lansko jesen se je na Društvu porodila ideja zagotoviti sončnična semena za zimsko hranjenje ptic po ugodni ceni. Nastala je akcija Sončnice, ki sta jo izpeljala Vojko Havliček in Ivan Kogovšek. Po zelo ugodni nabavni ceni jima je uspelo priskrbeti tonno črnih sončničnih semen, zelo primernih za hranjenje ptic pozimi. Oglas v Svetu ptic je naletel na velik odziv in tona je bila, prav neverjetno, hitro razprodana. Potrebna so bila dodatna naročila semen, skupaj 3500 kilogramov! Toliko sončnic je kupilo 74 ljubiteljev ptic.

Akcijo je spremljalo nemalo težaškega dela, kjer so se posamezniki še posebej izkazali. Ravnanje s 500 kg težkim žakljem ni mačji kašelj (Branko Koren na sliki).

Pripravo za prodajo, pakiranje 5, 10, 15, 20 in 30 kilogramskih vrečk, sta opravila Vojko in Ivan.

Letošnjo zimo je bilo tako priložnosti za tkanje vezi med pticami in ljudmi več kot dovolj. Hranjenje ptic pozimi nam je v pomoč pri opazovanju in spoznavanju življenja ptic, saj se nam takrat približajo. MN

4//Nova sodelavca v pisarni DOPPS

Z januarjem 2004 smo na DOPPS-u začeli z novim velikim projektom LIFE Kosec. Projekt je na kratko predstavljen v posebnem prispevku.

Na projektu bodo polno zaposleni štirje sodelavci, sodelovalo pa bo še več dosedanjih zaposlenih. Doslej smo na projektu zaposlili dva nova sodelavca: vodjo projekta Nado Bele in varstvenega agronoma Andreja Medveda. Nada, ki smo jo izbrali za zahtevno nalogo vodje projekta, ima dvojno univerzitetno izobrazbo: končala je študij agronomije in še študij poslovne politike in organizacije na Ekonomski fakulteti. Ima 14 let delovnih izkušenj v različnih organizacijah. Delala je kot tehnolog v živilski stroki, kot svetovalka ministra na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot vodja marketinga slovenske izpostave mednarodnega kemijskega podjetja ter kot izvajalka tečajev pri mednarodnem podjetju, ki se ukvarja z izobraževanjem menedžerjev.

Andrej je po izobrazbi agronom, po duši pa naravovarstvenik. Po končanem študiju agronomije se je vpisal na podiplomski študij varstva naravne dediščine, ki ga zdaj počasi končuje. Delal je kot asistent za področje agrarne ekonomike na BF in dve leti kot projektni sodelavec pri mednarodnem podjetju. Andrej je bil eden ključnih ljudi, ki so v široko izpeljani naravovarstveni akciji preprečili uničenje Kraškega roba in Goliča z vetrnimi elektrarnami. Nadi in Andreju želimo, da bi se med nami

dobro počutila. Želimo jima obilo zadovoljstva pri delu in veliko delovnih uspehov. TJ

5//Začeli smo z delom na Projektu LIFE kosca

Januarja 2004 smo na DOPPS-u začeli uresničevati novi projekt LIFE »Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca (*Crex crex*) v Sloveniji«. Osnovni cilj projekta je izdelava nacionalnega akcijskega načrta za kosca, kot glavno orodje za usklajevanje razvojne in naravovarstvene politike na državni ravni. V okviru projekta nameravamo pridobiti podrobnejše znanje in izkušnje o ekoloških zahtevah kosca, o ustreznih okolju prijaznih načinih upravljanja travnikov ter izpopolniti metodologijo in opraviti nacionalni popis kosca.

Pri tem bomo aktivno sodelovali z institucijami tako na državni kot lokalni ravni. Organizirali bomo izobraževalna predavanja in si prizadevali za dvig naravovarstvene zavesti lokalnega prebivalstva, občinskih oblasti, odgovornih ministrstev in splošne javnosti, tudi naših najmlajših. Na projektu bomo aktivno delali predvsem Luka Božič kot ornitolog ter na novo zaposlena koordinatorica projekta Nada Bele in Andrej Medved v vlogi naravovarstvenega agronoma. V pomoč nam bodo drugi, zaposleni v pisarni, še posebej pa si želimo sodelovanja članov DOPPS-a, ki bodo imeli priložnost dodati svoj kamenček v mozaik projekta v številnih akcijah.

Projekt je v večji meri financiran s sredstvi Evropske Unije. Kot sofinancerja na projektu sodelujeta še Ministrstvo RS za okolje, prostor in energijo ter Občina Postojna. Partnerja na projektu pa sta Mestna občina Ljubljana in Občina Cerknica.

V začetku uresničevanja projektnih aktivnosti se bo projektna skupina osredotočila predvsem na pripravo natančnejšega programa dela za leto 2004: navezavi stikov z nosilnimi institucijami, partnerji in sofi-

nancerji na projektu; urejanjem zakupa in nakupa zemljišč na projektnih območjih; vključitev obstoječih zemljišč v ukrepe kmetijsko-okoljske politike; ter zasnovi modela okoljsko sprejemljive kmetijske proizvodnje.

V začetku februarja smo si ogledali projektno območje Ljubljanskega barja, še posebej Vrbovske Tale, kjer bo veliko dela z odpravljanjem zaraščenosti in ponovni vzpostavitvi travniškega habitata. NB

6//Novi lovski zakon

V postopek sprejemanja novega lovskega zakona smo se aktivno vključili tudi na DOPPS-u. Predlog zakona je bil z vidika varovanja ptic sporen predvsem zaradi uvrstitve vseh večjih ptic med lovno divjad. Na novo je kot lovne vrste predvidel kanjo, ruševca, kozico, sloko, grivarja in krokarja ter sokolarjenje kot novo obliko lova v Sloveniji. Ker je bil predlog zakona že v postopku sprejemanja v parlamentu, smo se bili primorani v iskanju zagovornikov obrniti predvsem na poslance in jim strokovno utemeljiti izjemne naravovarstvene probleme, do katerih bi prišlo ob sprejetju predloga zakona. Rezultat dela petih članov DOPPS-a je bil na koncu sprejet lovski zakon, v katerem ni sokolarjenja kot oblike lova. Odločanje o tem, katere vrste bodo lovne in kaj bo spadalo med lovno divjad, pa se je prestavilo na vladni nivo. TM

7//Zagovorništvo

Ena izmed pomembnih vrlin dobrega naravovarstvenika je prav gotovo sposobnost iskanja zagovornikov med ljudmi, vpletenih v sprejemanje odločitev. Na to temo je v začetku decembra v Bruslju potekala štiridnevna BirdLife-ova delavnica, ki se je je udeležil Tomaž Mihelič. Delavnico sta vodila predstavnika RSPB-ja, ki se profesionalno ukvarjata z iskanjem zagovornikov v Evropskem parlamentu, Evropski

→ Razpis za Mladinski ornitološki raziskovalni tabor "Ptuj 2004"

Med 28. junijem 2004 in 5. julijem 2004 bo potekal mladinski ornitološki raziskovalni tabor. Glavni namen tabora je navajanje mladih na ornitološko raziskovalno delo, naravovarstveno delo in izmenjevanje izkušenj. Udeleženci bodo nastanjeni v OŠ Breg na Ptuj. Na taboru bo delovalo pet skupin, prijavijo se lahko mladi ornitologi stari med 14 in 18 let. Največje število udeležencev je 20. Prijavo pošljite pisno ali po elektronski pošti najkasneje do 1. junija 2004 na naslov DOPPS ali damijan.denac@dopps-drustvo.si s pripisom "prijava na tabor". V prijavi napišite osebne podatke (ime, priimek, naslov, datum rojstva, telefon) in navedite, kaj bi se na taboru želeli naučiti. Udeležba na taboru vključuje nastanitev, prehrano in pedagoško delo. Kotizacija za udeležbo je 5000 SIT. Prijavljeni bodo najkasneje do 8. junija obveščeni o izboru in podrobnostih v zvezi s taborom. Damijan Denac, vodja tabora.

komisiji in drugih pomembnih odločevalnih telesih.

Delavnica je bila nedvomno zelo poučna in uporabna. Po eni strani smo se udeleženci, ki smo prišli iz partnerskih društev iz vse Evrope, najprej spoznali s strukturo Evropskega parlamenta in Evropske komisije. Sledilo je spoznavanje teoretičnega dela zagovorništva, zadnja dva dneva pa sta bila namenjena praktičnim preizkusom s težavnimi sogovorniki. TM

8//Nagrada Zlati legat

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije vsako leto podeli nagrado »Zlati legat« za najboljše slovensko delo s področja ornitologije v preteklem letu. Lani jo je podelilo že petič. Finančni del nagrade je ponovno prispevalo podjetje Bioteh iz Ljubljane. Žirija v sestavi prof. dr. Kazimir Tarman, Bojan Marčeta, Luka Božič (člani) in Tomaž Mihelič (predsednik) je pregledala skupno 26 prispevkov, ki so prišli v poštev v skladu s pravili o izboru del za natečaj.

Nagrada je bila podeljena dr. Tomiju Trlarju za delo Gozdne ptice Slovenije. Avtor je v njem zbral zvočne posnetke ptic slovenskega gozda. Delo je obsežno in celovi-

9//Ljubljanska sekcija DOPPS v začetku leta 2004

Novo leto se je za nas Ljubljančane začelo dokaj uspešno, saj je obisk družabnih večerov presešel vsa pričakovanja. Morda so k temu pripomogli novi prostori, a bolj verjetno je, da vse več članov ugotavlja, kako prijetni in zabavni so pravzaprav lahko ti večeri. Na srečanjih se družimo, popestrimo pa jih tudi s predstavami diapozitivov naših članov o posamezni živalski ali rastlinski skupini.

Družabni večer konec januarja je bil še posebej zanimiv, saj smo si ogledali primerke ptičjih gnezd, njihovih peres in jajc. Da naši sestanki niso le pogovori o ornitologiji, pa poskrbijo naši peke večji člani, ki nas skoraj na vsakem sestanku presenetijo z izvrstnimi sladicami in prigrizki. V novem letu smo dokončali že drugo v seriji akcij krmilnice za vrtnce, v kateri smo dvajsetim vrtncem v Ljubljani in okolici podarili krmilnico in jim v pravljicnem predavanju predstavili njen namen. Naslednja naloga, ki nas čaka, je ureditev naših novih prostorov, tako da bodo postali prijeten ambient za druženje in delo.

Za konec še to. Družabni večeri niso namenjeni ozki zaprti skupini, niti ne strokovnjakom in tudi samo Ljubljančanom ne, namenjeni so vsem vam, ki vas zanimajo ptice in njihovo življenje in bi se radi imeli lepo v družbi ljudi, ki jih zanimajo enake stvari. Zato se ne obotavljajte, ampak se nam pridružite vsak drugi ponedeljek ob 19. uri na Tržaški 2 in odkrijte, kaj vse vam ponuja narava! Vse informacije o delovanju Ljubljanske sekcije DOPPS dobite na telefonski številki 01/426 58 75 ali 031/718 232 in e-poštnem naslovu lsdopps@yahoo.com. ŽIR

to zaobjema celoten spekter gozdnih vrst. Kljub temu, da sama narava dela onemogoča prikaz zastavljene metode, nas o njeni dovršenosti in natančnosti konkretno prepričajo rezultati. Visoka kvaliteta posnetkov in velika raznolikost posnetih glasov pri posameznih vrstah uvršča CD na svetovni vrh. Delo je izjemnega pomena za razvoj slovenske ornitologije, saj je čudovit učni pripomoček pri poznavanju glasov slovenskih gozdnih ptic, zanimiv po eni strani za začetnike, v roke pa ga bodo z veseljem vzeli tudi izkušeni ornitologi. Lep in pomemben dodatek k delu je tudi spremljevalna knjžica v Braillovi pisavi, ki omogoča uporabo CD-ja slepim in slabovidnim. Priložnost, da ob tem vsi za-

premo oči in pomislimo na lepote, ki nam jih ptice prinašajo s svojim petjem.

Vsem avtorjem, ki so sodelovali v izboru, zlasti pa Tomiju Trilarju, letošnjemu dobitniku nagrade »Zlati legat 2002«, iskreno čestitamo. TM

10//Kamolomi

Kako lahko potnik v letalu iz zraka opazi državno mejo med Avstrijo in Slovenijo? Brez najmanjših težav! V Sloveniji skorajda ni hriba brez grde brazgotine – kamnoloma. Občine rade izdajajo dovoljenja za zagon kamnolomov v upanju na hiter koncesijski zaslužek, ne pomislijo pa na negativne posledice takšnega posega.

Ni dosti manjkalo, da bi se vzorec ponovil tudi na Koradi, prelepem hribu nad Goriškimi brdi. Kljub nerazumljivi skrivnosti izdajanja dovoljenj je lokalno prebivalstvo še pravočasno izvedelo za nameravani poseg v okolje. Na pobudo našega člana in starešine Lovske družine Dobrovo Mira Erzetiča je stekla obsežna akcija ozaščanja lokalnega prebivalstva in drugih pristojnih organov. DOPPS je podprl prizadevanja lokalnega prebivalstva, še posebej zato, ker podatki, pridobljeni iz raziskav za novi Ornitološki atlas gnezdilk, kažejo, da je območje, kjer naj bi začel delovati kamnolom, bivališče več ogroženih vrst. Akcija je bila uspešna, tako da je župan na javni obravnavi postopek ustavil. Še bodo na Koradi hribski škrjanci razveseljevali ljubitelje kulturne krajine in neokrnjene narave! AF

11//Oaza na pragu Kopra

Začetek sanacijskih in renaturacijskih del v rezervatu je pred nami. Izvedbeno dokumentacijo, ki jo je pripravil Inštitut RS za vode, je v januarju pregledala skupina strokovnjakov in podala pripombe k projektu. Na DOPPS-u smo pripravili predlog letnega programa dela, ki ga je minister za okolje, prostor in energijo že potrdil. Pro-

gram je osnova za letošnje aktivnosti v rezervatu in je obsežen kot še nobeden doslej. Leto 2004 je čas, ko bomo na bonifiki uredili sladkovodno močvirje in krožno učno pot. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo bo začelo z investicijo čiščenja lagune in oblikovanja robnih habitatov. V sodelovanju z Mestno občino Koper, Društvom Boškarin in Veterinarsko postajo nameravamo kupiti prve boškarine. Zato smo se že takoj v januarju z vso zagnanostjo lotili načrtovanih aktivnosti.

Tudi letošnjo zimo je v Škocjanskem zatoku prezimovalo veliko vodnih ptic. Zelo opazna je bila stoglava jata sivih galebcev, ki se v zatoku sicer redko pojavljajo. Ornitologi, ki redno popisujejo ptičji svet rezervata, so v zatoku prvič opazovali tudi redkega gosta naših krajev - srebrnega galeba. Med prezimujočimi vrstami je seveda tudi veliko rac. Rase žličarice in živžavke: prezimujoča populacija vsake vrste šteje med 50 in 60 osebkov. Seveda so tu stalno tudi mlakarice in krehelcji, v januarju pa smo dvakrat opazovali tudi konopnico. Lisk je v laguni manj kot lani, saj se je v zimskem času redno zadrževalo le 200-250 osebkov. Prezimujočim sivim, malim in velikim belim čapljam, kormoranom, pribam, velikim škurhom in kozicam se bodo v spomladanskih mesecih pridružili številni martinci, prodniki in drugi pobrezniki. Kot vsako leto se bo v času selitve vrstna sestava ptičjega sveta v zatoku spreminjala iz dneva v dan. Razlog več, da nas obiščete. Vabljeni! BM

12//Ornitofon

Pri selitvi naše pisarne v nove prostore je nastala težava s preusmeritvijo klicev na novo telefonsko številko. Težava se je vlekla več kot teden dni in v tem času žal nismo bili na voljo našim članom. Za vse neprijetnosti se vam iskreno opravičujemo. Najbolj vztrajnim in iznajdljivim se je vendarle posrečilo dobiti našo novo številko.

11

13

14

Za tiste, ki je še ne veste: 01 426 58 75. Največ klincev je bilo na temo, kam so izginile vse ptice, ki so prejšnja leta obiskovale ptičje krmilnice. V začetku leta 2002 je bil razlog nezanimanja ptic za ponujeno kremo rekorden obrod nekaterih gozdnih vrst dreves. Letos ta pojav ni tako očiten in tudi klincev na to temo ni bilo toliko kot tistega leta. Pravega razloga za ta nihanja ne poznamo. Verjetno je pojav odvisen od mnogih lokalnih dejavnikov, ki se spreminjajo iz kraja v kraj, saj je bil pojav opazen zgolj v nekaterih območjih Slovenije. AF

13//Beljenje prostorov Ljubljanske sekcije

V ponedeljek 9. februarja se je 12 članov ljubljanske sekcije lotilo ureditve naših novih prostorov. Oboroženi s čopiči, valčki, barvo in metlami smo se dobili na Tržaški 2 pri naši garaži. Najprej smo si prostor dodobra ogledali, nato pa smo se lotili dela. Po tleh smo v hipu razgnili zaščitno folijo in odprli v vedrih pripravljeno barvo. Večina se je lotila barvanja, drugi so poskrbeli za prah, umazane zavese in okna ter vse kar smo nehote pobelili pleškarji. V hipu je bil prostor povsem drugačen. Iz zaprašene garaže se je spremenil v prijetno sobico z malim umivalnikom in radiatorjem ter lepimi belimi stenami, ki samo še čakajo na popestritev s plakati ptic in narave. Vabljeni, da si jih ogledate! ŽIR

14//Velika uharica na Barju poginila zaradi električnega udara

V petek 23. maja 2003 zgodaj zjutraj sem na Ljubljanskem barju v bližini Dragomerja pregledovala, kako nekaj parov prib napreduje s prvim letošnjim nadomestnim gnezdom. Ob prečenju ene izmed lanskih koruznih njiv sem ob daljnovedu električne napeljave naletela na sveže truplo velike uharice. Ptica je v pretekli noči očitno poginila ob trku z električno žico. Na peru-

ti sem opazila ožganino, sicer je bila sova nepoškodovana. Ko sem se sklonila k tej mogočni živali, sem opazila, da v krempljih desne noge še vedno stiska sinočnji plen – mladiča pribe. Le ta je bil iz enega od gnezd, ki so bila na tem območju po mojih opazovanjih uspešno speljana v drugi polovici aprila. Kasneje smo ob pregledu želodca sove poleg pribine glave v krempljih našli še eno truplo pribjega mladiča. Kasneje je Tomaž Mihelič ugotovil, da je poginula sova drugoletni samec te največje evropske sove. Najdba je zelo zanimiva zaradi redkega pojavljanja velike uharice na Ljubljanskem barju. V zadnjih 15 letih je bila opazovana le enkrat. Smrt zaradi električnega udara na daljnovedu je v letu 2003 že drugi znani primer pogina velike uharice v Sloveniji. V aprilu 2003 je bil v vasi Svino pri Kobaridu najden podobno ubit osebek velike uharice. KA

15//Delovni sestanek Štajerske sekcije DOPPS

Dne 20. decembra 2003 smo imeli tradicionalni delovni sestanek Štajerske sekcije. Sestali smo se v gostišču Palaska, ki je, s svojim zimskim vrtom z razgledom na markovško prodišče, ornitologom dobro znano. Nekateri so se začeli družiti že dopoldne, saj je bil tega dne tudi ornitološki izlet na Ptujsko jezero.

Vseh udeležencev sestanka je bilo enajst. Predsednik sekcije Matjaž Kerček je imel pozdravni govor in nadaljevali smo s pregledom ciljev, ki smo si jih zadali na prejšnjem srečanju. Potem smo se še dogovorili za nadaljnje delo sekcije. To so v glavnem delovne akcije, posebni popisi ptic in ornitološki izleti. Ob koncu sestanka je imela vsaka prihodnja aktivnost svojega koordinatorja in datum izvedbe. Dogovorili smo se za izvedbo šestih akcij in štirih popisov ptic. Vse akcije imajo naravovarstveno vsebino. Poleg tega je tekla beseda še o dru-

gih stvareh, ki jih je bilo treba urediti za organizacijo in delo sekcije. Razveseljivo je, da so nekatere odgovornosti prevzeli naši mladi ornitologi. Po zaključenem uradnem delu se je ob skodelici čaja začela vsesplošna razprava, ki je srečanje podaljšala krepko v noč. MP

16//Obvestilo o razpisu »Žival leta 2004«

DOPPS v letošnjem letu sodeluje v akciji »Žival in rastlina leta« Prirodoslovnega društva Slovenije, kjer so za živali leta 2004 izbrali sinice. Podroben razpis bo objavljen v reviji Proteus, poslan pa bo skupaj s predlogi delovnih listov in navodili za delo tudi na šole. Neučakani lahko dobite dodatne informacije pri koordinatorju Dušanu Klenovšku

(dusan.klenovsek@guest.arnes.si). DK ●

→ Postani član DOPPS, pridružite se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogstva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave? Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS.

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za Acrocephalus.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Tega uresničujemo s skupnimi moči, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave. Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: DOPPS, p.p. 2990, 1000 Ljubljana, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si ali nas pokličite na 01 426 58 75. Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in in je partner svetovne zveze za varstvo ptic. S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

1

2

NAGRADNA DVOJNA IZPOLNJEVANKA S PTICAMI //Sestavil Jože Petelin

V vsako vrstico vpišite tri ali štiri besede, ki jih boste uganili ob pomoči opisov na desni. Vpisujte jih od polja s številko do naslednjega polja s številko. Med debelejšimi črticami boste potem prebrali imena ptic. Nekaj vrst je že na slikah.

Imena ptic lahko po vrsti napišete na dopisnico in nam jo pošljete na DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana. Izžrebali bomo 5 pravih rešitev, avtorji pa za nagrado prejmejo knjigo Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2.

1						2					3			
4				5						6				
7					8					9				
10					11					12				
13					14					15				
16							17				18			
19			20			21				22				
23					24					25				
26					27					28			29	
30					31					32				
34					35			36				37		
38				39					40					
42					43				44				45	

- 1 gorovje med Črnim in Kaspijskim morjem, kjer gorski pastirji doživijo visoko starost
- 2 grobo obdelana deska za plot, letev; tudi drog v kozolcu, ranta
- 3 vodni znak v horoskopu
- 4 družbeni položaj; tudi pastirska koča v planinah
- 5 pokrit prostor za avtomobile
- 6 zelo nalezljiva kožna bolezen, ki jo povzroča zajedavec srbec, skabies, srab
- 7 kosti v prsnem košu
- 8 odlični sodobni slovenski pesnik, ki piše tudi za otroke (Kajetan, Labrador, Maček Muri)
- 9 skandinavsko moško ime (fotograf Hodalič)
- 10 neparna lobanjska kost med očnicama, luknjičava kot sito (iz črk TAKSI)
- 11 sladkovodna riba iz družine krapovcev (*Tinca tinca*)
- 12 vrtna cvetica različnih barv v obliki zvezde (od tod tudi njeno ime)
- 13 močna trenutna svetloba pri strelji
- 14 glavno mesto Jordanije
- 15 pred desetletji popularen ameriški pevec in igralec (Bobby), iz črk INDRA
- 16 prostor ali posoda, kjer kali seme
- 17 svilena tkanina z drobnozrnato površino; tudi papir z nagubano površino za okraske
- 18 svetovno znano japonsko mesto na otoku Honšu s templjem, pagodami in narodnim parkom
- 19 ruska reka, levi pritok Dona (v besedi PSALM)
- 20 strojni del, ki se giblje v valju; tudi kij, tolkač
- 21 angleški admiral, raziskovalec polarnih področij (James); tudi ameriška pevka (Diana)
- 22 slovenski pisatelj in zdravnik (Danilo)
- 23 tajno mesto za vzdrževanje zvez med partizanskimi enotami (iz črk VAKAJ)
- 24 obmorsko mestece v Črni gori, po katerem se imenuje večji zaliv
- 25 golost, neoblečenost
- 26 predel ob Bohinjskem jezeru (v besedi SUKANCA)
- 27 lončena posoda
- 28 ime britanskega filmskega igralca Guinnessa
- 29 slovenski filmski režiser, avtor filmov o Kekcu (Jože)

- 30 srednje velik lovski pes gonjač (po njem se imenuje BRAKADA)
- 31 Jazonova ladja v grški mitologiji
- 32 udarec žoge, ki v loku zleti čez nasprotnega igralca
- 33 povabljeni
- 34 živinorejska farma v ZDA
- 35 pivski vzklík, do dna!
- 36 veliko japonsko mesto na Honšuju; tudi slovenski arhitekt in slikar, ki je ilustriral Martina Krpana (Boris)
- 37 kuhana močnata ali mesna jed, oblikovana v krogló; tudi glasen poljub
- 38 staro ime za vrv (v besedi JOŽEK)
- 39 ribič, ki lovi na umetno muho
- 40 albanska denarna enota
- 41 blagajniški iztržek; izkupiček
- 42 del medenice, sklep noge s trupom
- 43 beseda na koncu molitve
- 44 angleška dolžinska mera (91,44 cm)
- 45 sijaj, videz, ki jo daje površini odbijanje svetlobe

1-3:
foto: Peter Buchner

4 in 5:
foto: Borut Rubinič

Pravilne rešitve v prejšnji številki objavljene nagradne ptičje anagramne kombinacije nam je poslalo 22 bralcev. Upamo, da ornitološki oreh ni bil pretrd in vam je prepoznavanje šlo dobro od rok. Pet izzrebanih avtorjev, in sicer Živa Bobič, Jože J. Kožarnik, Andrej Maljavec, Tomaž Maljavec in Nives Sredenshek, je že prejelo nagrado. Čestitamo!

Kako hitro je življenje?

Med prvimi operaterji na svetu in kot edini slovenski smo uvedli UMTS (univerzalni

Mobitelov telekomunikacijski sistem), tretjo generacijo mobilnih telekomunikacij.

Zaradi izpopolnjenega prenosa podatkov (do 384 kb/s) zagotavlja UMTS uporabo vsebinsko bogatih avdio in video storitev ter pošiljanje in sprejemanje multimedijskih vsebin nekajkrat hitreje kot sistem GSM. S tem omogočamo bolj kakovostno uporabo že znanih in razvoj novih storitev. **Mobilnik je tako postal prenosni multimedijski pripomoček**, ki združuje lastnosti telefona, fotoaparata, kamere, interneta, televizije in radia.

Začenjamo novo štetje na področju slovenskih mobilnih telekomunikacij.

Mobitel UMTS
Nova generacija mobilnih telekomunikacij

